Ἀριθ. 90 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ Β'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Τέταρτος

Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἀρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι—Γραφεῖον τῆς Διευθυνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6.

18 Σεπτεμβρίου 1877

ΔΗΜΩΔΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Συνέχεια καὶ τέλος· ἰδέ σελ. 377.

Γ'

Ἀλλὰ παρὰ τὴν *ἐπιστήμην* ὑπάρχει καὶ ἡ *τέχνη*, παρὰ τὸ *ἀληθὲς* ὑπάρχει καὶ τὸ *καλὸν*, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐπίσης ἀντικείμενον τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας καὶ προϊὸν αὐτῆς σπουδαιότατον, ὥστε ἄνευ τῆς θεωρίας τοῦ καλοῦ ἡ εἰκὼν τῆς ψυχῆς δὲν εἶναι πλήρης. Τί εἶναι τὸ καλὸν καὶ πῶς διακρίνεται, ποία ἄλλη δύναμις τῆς ψυχῆς ἔχει αὐτὸ ὡς ἴδιον ἀντικείμενον, περὶ τούτων θέλομεν τώρα διαλάβει, συμπληροῦντες τὴν περὶ ψυχῆς μικρὰν ταύτην πραγματείαν.

Ἡ δύναμις δι' ἧς ποιεῖται τὸ καλὸν εἶναι ἡ *φαντασία*, σπανία καὶ ἔκτακτος δύναμις, ἥτις εἶναι πολύτιμον πλεονέκτημα ὀλίγων δαιμονίων πνευμάτων. Καὶ τὴν δύναμιν ταύτην οὐχ ἧττον τῶν ἄλλων ἐκλαμβάνουσιν οἱ ὑλισταὶ ὡς δύναμιν τῆς ὕλης, ὡς ἔξαψιν τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ὡς νόσον τοῦ ἐγκεφάλου, ἀλλ' οὐδὲ περὶ αὐτῆς ἐμόρφωσαν εἰσέτι σαφῆ τινα διδασκαλίαν· δὲν ἀπέδειξαν εἰσέτι ποιαί τινες ἀλλοιώσεις τῆς νευρικῆς ὕλης παράγουσι πάντοτε καὶ πανταχοῦ τὰ φαινόμενα τῆς φαντασίας, καὶ εἰς ποίαν τῶν ἀλλοιώσεων τούτων ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς ἓν ἕκαστον ἐκείνων τῶν φαινομένων, καὶ ἄνευ τούτου ἐπιστημονικὴ θεωρία δὲν ὑπάρχει· οὐδὲ ἠδύναντο περὶ τούτου νὰ μᾶς φωτίσωσι, διότι τὸ νευρικὸν σύστημα εἶναι τὸ σκοτεινότερον ἀντικείμενον τῆς ἐπιστήμης τοῦ σώματος, καὶ τὰ νευρικὰ νοσήματα τὸ σκοτεινότερον ζήτημα τῆς νοσολογίας, ὥστε καὶ ἐνταῦθα ἀντιστοιχίαν τινὰ μεταξὺ τοῦ νευρικοῦ συστήματος καὶ τῶν φαινομένων τοῦ πνεύματος, ἣν οὐδεὶς ἀρνεῖται, ἐκλαμβάνουσιν ὡς ταυτότητα, καὶ χωρὶς νὰ ἐξετάσωσιν ἐὰν ἡ ψυχικὴ δύναμις ἐπιφέρει τὰς νευρικὰς ἀλλοιώσεις, καθὼς πᾶσα ὕλη τροποποιεῖται ὑπό τινος ἐν αὐτῇ δυνάμεως, ἀνατρέπουσι τὴν λογικὴν ταύτην τάξιν, καὶ αὐθαιρέτως δογματίζουσιν, ὅτι ἡ δύναμις εἶναι τῶν ἀλλοιώσεων ἀποτέλεσμα.

Ἡ φαντασία ἔχει δύο βαθμοὺς καὶ τρόπον τινὰ δύο λειτουργίας· καὶ κατὰ μὲν τὸν πρῶτον βαθμὸν οὐδὲν ποιεῖ, ἀλλ' αὐξάνει τὴν ζωηρότητα τῶν ἐντυπώσεων, τῶν ἀναμνήσεων, τῶν αἰσθημάτων, καὶ τότε λέγεται *εἰκαστικὴ* φαντασία, οἱονεὶ παρέχουσα ζωηροτέραν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, καὶ αὕτη ὑπάρχει μᾶλλον ἢ ἧττον εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· μόνον δὲ κατὰ τὸν δεύτερον βαθμὸν ἡ φαντασία εἶναι καὶ λέγεται *ποιητικὴ*, ὅτε δηλ. δημιουργεῖ τὸ *καλὸν*, καὶ αὕτη εἶναι ἡ καλλιτεχνικὴ λεγομένη δημιουργία.—Κυρίως εἰπεῖν, ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν δημιουργεῖ, καθ' ὅσον οὐδὲν δύναται νὰ προσθέσῃ εἰς τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα τῆς φύσεως, ἀλλὰ δύναται διὰ τῆς ἰδίας ἐνεργείας ν' ἀλλοιώσῃ τὴν τάξιν καθ' ἣν ὑπάρχουσι, νὰ τὰ συνδυάσῃ ἄλλως πως, νὰ τὰ διατυπώσῃ κατ' ἄλλον τύπον, καὶ ἐντεῦθεν οὐ μόνον ἡ καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ μόρφωσις, καὶ ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἐπιστήμῃ ὁ νέος οὗτος συνδυασμὸς γίνεται διὰ τῆς ἀφαιρέσεως, τῆς γενικεύσεως, τῆς κατατάξεως, τῆς ἐξαγωγῆς καὶ ἐπαγωγῆς, ἐξ ὧν, ὡς εἴδομεν, προκύπτει ἡ ἐπιστήμη· ἐν δὲ τῇ βιομηχανίᾳ γίνεται διὰ τῆς διαχωρίσεως ἢ προσεγγίσεως τῶν ὑλικῶν μορίων πρὸς ἄλληλα καὶ διά τινος συνδυασμοῦ αὐτῶν κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἐπιστήμης, ἐξ οὗ ἡ παραγωγὴ χρησιμωτέρων εἰς τὰς ἀνάγκας ἡμῶν προϊόντων· καὶ ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ ὁ νέος οὗτος συνδυασμὸς γίνεται διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τῶν ἐν ἡμῖν αἰσθητῶν, νοερῶν καὶ ἠθικῶν στοιχείων καὶ τῆς συνενώσεως αὐτῶν πρὸς τελειοτέραν παράστασιν τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς τάξεως εἰς ἣν ὑπόκειται. Καὶ καθὼς διὰ τῆς βιομηχανίας παράγομεν τὸ *ὠφέλιμον* ἐπαυξάνοντες τὴν χρησιμότητα τῶν φυσικῶν ἀντικειμένων, καὶ διὰ τῆς ἐπιστήμης κατανοοῦμεν ἀκριβέστερον τὴν φύσιν καὶ τοὺς νόμους αὐτῆς καὶ ἀνακαλύπτομεν τὸ *ἀληθὲς*, παρομοίως διὰ τῆς καλλιτεχνίας ἀναπλάττομεν τρόπον τινὰ τὸν κόσμον καὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ παριστῶμεν ὑπὸ ἐντελέστερον τύπον ποιοῦντες τὸ *καλόν*. Τί εἶναι λοιπὸν τὸ καλόν; πότε τὰ ἐν τῇ φύσει ὄντα ἢ τὰ ὑπὸ τῆς τέχνης ποιούμενα εἶναι καλά;

Προφανῶς, ὅτε ὑπερέχουσι τῶν ἄλλων κατά τε τὰ συστατικὰ αὐτῶν στοιχεῖα καὶ τὴν τάξιν εἰς ἣν ὑπόκεινται· ὅτε, δηλαδή, παρίστανται τελειότερα τῶν ἄλλων κατὰ τὴν ὑπόστασιν, τὴν μορφήν, τὴν σχέσιν, τὸν τόπον, τὸν χρόνον καὶ τὴν ἔλλογον τάξιν εἰς ἣν πάντα ταῦτα ὑπόκεινται, διότι ταῦτα εἶναι, κατὰ τὸν ἡμέτερον ὁρι-

σμὸν, (Ἄρθρ. η') τὰ στοιχεῖα παντὸς ὄντος. Τὸ καλὸν εἶναι λοιπὸν *ὑπεροχὴ ὀντότητος* εἴτε ὑπάρχουσα ἐν τῇ φύσει, εἴτε ποιουμένη ὑπὸ τῆς τέχνης. Καὶ ἡ ὑπεροχὴ αὕτη διαγινώσκεται καὶ ὁρίζεται διὰ τῆς μελέτης αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν στοιχείων τούτων. Τί εἶναι ἡ ὑπόστασις; εἶναι, καθ' ἃ εἴπομεν, ἡ ἐν πᾶσι τοῖς φαινομένοις ὑπολανθάνουσα δύναμις, ἐξ ἧς καὶ δι' ἧς παράγονται. Πότε λοιπὸν εἶναι ὑπέροχος; ὅτε εἶναι ἰσχυροτέρα, δραστηριωτέρα. Παρομοίως, ἡ μορφὴ εἶναι ὑπέροχος ὅτε ἐκφράζει ἐναργέστερον, ζωηρότερον καὶ πληρέστερον τὴν ἐν αὐτῇ δύναμιν, καὶ ἡ σχέσις ἐπίσης, ὅτε στενώτερον συνδέει τὴν μορφὴν πρὸς τὴν ὑπόστασιν συναρμόζουσαν αὐτὰς ἐν ἀδιαχωρίστῳ ἑνότητι πρὸς ἀλλήλας. Πότε ὑπάρχει ὑπεροχὴ κατὰ τὸν τόπον; ὅτε τὰ πληροῦντα αὐτὸν συνέχονται ἁρμονικῶς πρὸς ἄλληλα διά τινος ἐν ἴσοις καὶ ὁμοίοις ἀντιστοιχίας, ἣν *συμμετρίαν* ὀνομάζομεν καὶ κατὰ τὸν χρόνον ἐπίσης, ὅτε συνέχονται διά τινος ἰσοχρόνου διαδοχῆς ἤχων ἢ φθόγγων ἐπαναλαμβανομένης περιοδικῶς καὶ ὑπαγομένης εἴς τινα ἑνότητα, ὅπερ *ῥυθμὸς* ὀνομάζεται. Τελευταῖον, ἐὰν ἡ τάξις εἰς ἣν ὑπόκεινται τὰ ὄντα οὐδὲν ἕτερον εἶναι ἢ συνδυασμὸς αἰτίων, μέσων καὶ τελῶν, ἡ κατὰ τὸ στοιχεῖον τοῦτο ὑπεροχὴ παρίσταται ὅτε τὰ αἴτια καὶ τὰ τέλη εἶναι ὑψηλοτέρας φύσεως καὶ συναρμόζονται πρὸς ἄλληλα ἐντελῶς διὰ τῶν προσφορωτέρων μέσων, καὶ τὸ στοιχεῖον τοῦτο τοῦ καλοῦ λέγεται τὸ *ἰδεῶδες* ἢ τὸ *ἰδανικόν*, ὅπερ δὲν εἶναι ἑπομένως ἢ ἡ *ἐντέλεια τῆς ἐλλόγου τάξεως*. Τώρα εἶναι φανερὸν ὅτι ὅπως ἀναπλάσωμεν τὰ ἐν τῇ φύσει κατὰ τὸν τελειότερον τοῦτον τύπον τοῦ καλοῦ ἰδανικεύοντες τὴν πραγματικότητα, πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐν ἡμῖν δύναμιν δι' ἧς οὐ μόνον ν' ἀντιλαμβανώμεθα ζωηρότερον τῆς πραγματικότητος εἴτε ἐν τῷ παρόντι εἴτε ἐν τῷ παρελθόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, ἀλλὰ καὶ νὰ συλλαμβάνωμεν τάξιν ἐντελεστέραν τῆς ὑπαρχούσης, καὶ αὕτη εἶναι ἡ δύναμις τῆς φαντασίας, ἥτις ὡς ἐκ τούτου φαίνεται ἐνεργοῦσα ὑπό τινα θείαν ἔμπνευσιν ζωογονοῦσαν πάσας τὰς ἄλλας δυνάμεις καὶ συνενοῦσαν αὐτὰς ἐν τῇ ποιητικῇ μεγαλονοίᾳ, διότι εἶναι ἀναντίῤῥητον ὅτι πᾶσαι αἱ δυνάμεις συντελοῦσιν εἰς τὴν ποίησιν τοῦ καλοῦ· ἡ συνείδησις, ἡ ἀντίληψις, ἡ προσοχὴ, ἡ σύζευξις, ἡ μνήμη, ἡ ἀφαίρεσις, ἡ γενίκευσις καὶ ὑπὲρ πάσας ὁ λόγος ὁ περιέχων τὴν ἔννοιαν τῆς τάξεως καὶ τὴν φαντασίαν, ἥτις συλλαμβάνει αὐτὴν ἐντελεστέραν, καὶ διακρίνει τὴν ἐντέλειαν αὐτῆς ὅπου ὑπάρχει ἐν τῇ φύσει, ἢ ποιεῖ αὐτὴν διὰ τῆς τέχνης. Καὶ τὴν μὲν εἰκαστικὴν φαντασίαν πολλοὶ ἔχουσιν, ὡς εἴπομεν, καὶ πολλοὶ αὐτῆς καταχρῶνται, ἡ δὲ ποιητικὴ εἶναι σπάνιον δῶρον τοῦ Θεοῦ καὶ ἔξοχον προτέρημα δαιμονίων πνευμάτων. Καὶ ποίησις εἶναι πᾶσα τέχνη καλὴ, καὶ ποιητὴς πᾶς καλλιτέχνης, εἴτε ἐγείρων μεγαλοπρεπῆ κτίρια ὡς μνημεῖα τῆς δόξης καὶ τῆς εὐσεβείας τῶν λαῶν, εἴτε παριστῶν διὰ τοῦ λίθου καὶ τῶν χρωμάτων ἀθανάτους εἰκόνας ἡρώων καὶ ἡμιθέων, εἴτε ᾄδων δι' ἐναρμονίων φθόγγων τὰ τρυφερώτερα καὶ ὑψηλότερα αἰσθήματα τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἢ τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως ἢ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ. Τὰ δὲ ἔργα τῆς τέχνης, ἂν καὶ εἶναι τὰ ἐξοχώτερα προϊόντα τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, κατὰ διαφορὰν τῶν ἔργων τῆς ἐπιστήμης, εἶναι προσιτὰ εἰς πάντας, καὶ εἰς πάντας ἀποτείνονται, διὰ τοῦ καλοῦ ἐκφράζουσι τὸ ἀληθὲς, καὶ ἐμπνέουσι τὴν ἀγάπην τοῦ ἀγαθοῦ, πάντα τὰ στοιχεῖα τῆς ἀνθρωπίνης κοινωνίας ἰδανικεύουσι καὶ ἐξευγενίζουσι, καὶ καθὼς ἐκ πάντων τῶν στοιχείων τῆς ἡμετέρας φύσεως ἀποῤῥέουσιν, ἐπὶ πάντων ἐνεργοῦσιν, ὥστε ὁ καλλιτέχνης εἶναι κατὰ τοῦτο ἀνώτερος τοῦ ἐπιστήμονος, καὶ ἡ καλλιτεχνία ἀποβαίνει ἰσχυρότερος μοχλὸς τῆς προόδου τῶν ἐθνῶν.

Ἐκ τῶν θεμελιωδῶν τούτων ἐννοιῶν ἐκπηγάζει ὁλόκληρος φιλοσοφικὴ ἐπιστήμη, λίαν ἀκύρως *Αἰσθητικὴ* καλουμένη, ὀρθότερον δὲ καὶ ἑλληνικώτερον *Καλολογία*, ἐν ᾗ ὁ ὁρισμὸς τοῦ καλοῦ ἀναπτύσσεται, καὶ τὰ ποικίλα εἴδη αὐτοῦ παραβάλλονται πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ ἐξάγεται ἡ διπλῆ χορεία τῶν καλῶν τεχνῶν, τῶν τε ἐν τόπῳ, οἷον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς ζωγραφίας, καὶ τῶν ἐν χρόνῳ, οἷον τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ποιήσεως, καὶ ἐπὶ τέλους ἡ θεωρία ἑκάστης τῶν τεχνῶν τούτων ἐκτίθεται καὶ διὰ τῆς ἱστορίας τῶν ἔργων αὐτῶν ἐπαληθεύεται καὶ βεβαιοῦται. Ἐνταῦθα μόνον τὴν περιφέρειαν καὶ τὰς ἐσωτερικὰς διαιρέσεις τῆς ἐπιστήμης ταύτης προεθέμεθα νὰ διαγράψωμεν, ὡς ἐπράξαμεν διὰ τὴν ψυχολογίαν καὶ τὴν λογικὴν, καὶ νομίζομεν ὅτι οὔτε φαντασιοκοποῦμεν οὔτε αὐθαιρέτως δογματίζομεν ἐὰν ἐκ τῆς μικρᾶς ταύτης μελέτης συμπεράνωμεν ὡς θετικὸν πόρισμα βεβαίων ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν, ὅτι ὑπάρχει ἐν ἡμῖν ψυχὴ μεταχειριζομένη ὡς ὄργανον τὸ σῶμα καὶ ἔχουσα συνείδησιν ἑαυτῆς, ὅτι εἶναι μία, ταυτούσιος, αὐτενεργὸς καὶ ἔλλογος, καὶ ὅτι ὡς ἐκ τούτου εἶναι προωρισμένη εἰς γνῶσιν τοῦ *ἀληθοῦς* καὶ ποίησιν τοῦ καλοῦ. Καὶ τοιαύτη μὲν εἶναι ἐν κεφαλαίῳ ἡ θεωρία τῆς *νοητικῆς* φύσεως τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, ἐκ ταύτης δὲ προκύπτει καὶ ἡ θεωρία τῆς *πρακτικῆς* αὐτῆς φύσεως, ἤτοι τῆς ἠθικῆς ἐνεργείας, ἣν θέλομεν ἐκθέσει ἀκολούθως· ἀλλὰ πρὶν ὀφείλομεν νὰ ἴδωμεν μέχρι τίνος σημείου δύναται νὰ φθάσῃ ἡ νόησις, ποῖος εἶναι ὁ ἀνώτατος ὅρος αὐτῆς, τὸ ὕψιστον αὐτῆς ἀντικείμενον, διότι τότε μόνον ἡ θεωρία τῆς νοήσεως εἶναι πλήρης, καὶ δυνάμεθα νὰ κατέλθωμεν ἀσφαλῶς εἰς τὴν θεωρίαν τῆς πράξεως.

Π. Βραΐλας.

Η ΚΑΛΚΟΥΤΤΑ

[Ἐκ τοῦ ἐκδοθέντος ἐν 1876 ἔτει συγγράμματος τοῦ Alfred de Bréhat]

Μετάφρασις Ν. Δ. Λεβίδου.

Συνέχεια· ἰδε σελ. 581·

Θ'

Πρὶν ἢ ἐνασχοληθῶμεν περὶ τὰ τῆς ἰνδικῆς θρησκείας καὶ τῶν πολυαρίθμων σχετικῶν ζητημάτων, εὔκαιρον εἶναι, πρὸς ἐξομάλυνσιν οὕτως εἰπεῖν τοῦ ἐδάφους, νὰ εἴπωμέν τινα περὶ τῆς παρούσης καταστάσεως τοῦ ἰσλαμισμοῦ ἐν Ἰνδοστάνῃ. Ἡ εἰς τὴν χώραν ταύτην εἰσαγωγὴ αὐτοῦ, ὡς εἶναι γνωστὸν, ἀνέρχεται εἰς τὴν δευτέραν εἰσβολὴν τῶν Ἀράβων, γενομένην κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τοῦ ΙΑ' αἰῶνος. Ἐὰν δὲ ἡ βία καὶ αἱ σφαγαὶ ἦναί ποτε δυνατὸν νὰ εἰσαγάγωσι καὶ νὰ διαδώσωσι τὴν θρησκείαν, τὸ Κοράνιον πρὸ πολλοῦ ἤθελεν ὑποβάλει ὑπὸ τοὺς θρησκευτικοὺς αὐτοῦ νόμους τὴν Ἰνδικὴν, ἣν οἱ ἄγριοι ὀπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ ἐκάλυψαν δι' ἐρειπίων καὶ ἐπλήρωσαν δι' αἱμάτων. Φοβερωτέρα τῶν εἰσβολῶν εἶναι ἡ τοῦ Τιμοὺρ ἐν 1398 ἔτει, καθ' ἣν αἱ μὲν πυρποληθεῖσαι καὶ κατασκαφεῖσαι πόλεις ἠριθμοῦντο καθ' ἑκατοντάδας, οἱ δὲ θανατωθέντες ἄνθρωποι καθ' ἑκατοντάδας χιλιάδων. Βραδύτερον, Βάβερος καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὁ ἰσχυρὸς Ἀκβὰρ, ὁ περίφημος νομοθέτης, κατέβαλον ἀγῶνας μεγίστους, ὅπως διαδώσωσι τὸν ἰσλαμισμὸν καθ' ἅπασαν τὴν ἔκτασιν τῆς μογγολικῆς Αὐτοκρατορίας. Ὁ Σὰχ-Ζεχὰν ὅμως καὶ κατόπιν ὁ Ὠρενγκὲ-Ζὲβ (ὁ δεύτερος κατὰ τὰ τελευταῖα μόνον ἔτη τῆς βασιλείας), βαδίσαντες ἐπὶ τὰ ἴχνη τῶν θεμελιωτῶν τῆς μογγολικῆς δυναστείας, ἔχυσαν πολὺ αἷμα ἐν ὀνόματι τοῦ Μωάμεθ. Καίτοι κατεδιώχθησαν, καίτοι ἠπειλήθησαν, καίτοι ἔλαβον ὑποσχέσεις παρὰ τῶν κατακτητῶν, πλὴν ἀλλ' ὅμως οἱ Ἰνδοὶ ὑπερήσπισαν μᾶλλον τὴν θρησκείαν αὐτῶν, ἢ τὴν γῆν καὶ τὴν ἰδίαν ὕπαρξιν· φαινόμενον μάλιστα παράδοξον καὶ πρωτότυπον ἐν Ἰνδοστάνῃ εἶναι, ὅτι ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν οἱ κατακτηταὶ ὑπέκυψαν μᾶλλον εἰς τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἡττηθέντων, ἢ οὗτοι εἰς τὴν τῶν κατακτητῶν. Τοιουτοτρόπως ἐν τῇ βραχμανικῇ θρησκείᾳ οὐδὲν ἴχνος διαφαίνεται τῶν διδαγμάτων, ἢ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ Κορανίου, ἐνῷ τοὐναντίον οἱ μωαμεθανοὶ τῆς Βεγγαλίας παρεδέχθησαν πληθὺν ἰνδικῶν προλήψεων.

Ὅθεν τοιαῦται εἰσὶν αἱ ἐπενεχθεῖσαι εἰς τὸν ἰσλαμισμὸν μεταβολαὶ ἀπὸ τῆς εἰσαγωγῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἰνδοστάνην, ὥστε τὰ τρία τέταρτα τῶν μωαμεθανῶν τῆς χώρας ταύτης μόλις γινώσκουσιν, ἂν ἀνήκωσιν εἰς τὴν αἵρεσιν τοῦ Ὀμὰρ, ἢ εἰς τὴν τοῦ Ἀλῆ.

Προκειμένου περὶ τοῦ μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ, ὁ ξένος ἐκλαμβάνει αὐτὸν πολὺ ἀνώτερον τοῦ πραγματικοῦ, διότι τὸ πλεῖστον τῶν ὑπηρετῶν, ἀκριβῶς εἰπεῖν οἱ *khimutgars* καὶ οἱ *bearers*, εἰτὶ μουσουλμάνοι. Πράγματι ὁ πληθυσμὸς φθάνει εἰς 15 ἢ 20 ἑκατομμύρια ψυχῶν, διανεμημένων ἐν ταῖς ἀρκτικαῖς χώραις τῆς Ἰνδοστάνης. Ἀποτελεῖ ἄρα τὸ τέταρτον μόλις τοῦ ἐν Βεγγαλίᾳ πληθυσμοῦ. Οἱ δὲ μουσουλμάνοι οὗτοι παριστῶσι δύο τύπους φυσιογνωμίας, ὅλως διαφόρους· καὶ ὁ μὲν περσικὸς τύπος εἶναι κανονικὸς καὶ ὡραῖος, ὁ δὲ μογγολικὸς πλατύρριν καὶ συμπεπιεσμένος. Ὡς ἐκ τῆς διασταυρώσεως τῶν γενῶν οἱ δύο τύποι, συμμιγέντες, ἀπετέλεσαν τρίτον, οὐδὲν νῦν ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν ἔχοντα.

Μεγίστη τῶν ἑορτῶν τῶν μουσουλμάνων, τῶν ἀποτελούντων τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἀλῆ, τυγχάνει ὁ θάνατος τοῦ Χοσεὶν, τελεῖται δὲ ἐν μηνὶ ὀκτωβρίῳ, περιγραφεῖσα λεπτομερῶς ὑπὸ τοῦ Jacquemont. Οἱ μολλάδες, ἤτοι οἱ τὸν νόμον διδάσκοντες, εἰσὶν ἐντεταλμένοι τὴν ἐξήγησιν καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κορανίου συντεταγμένοι κατὰ τμήματα μεταξὺ τῶν φακιρῶν. Τινὲς πάλιν τούτων, κατοικοῦντες ἐν τοῖς τζαμίοις, ἤτοι ἐν τοῖς ἱεροῖς τεμένεσι, καταγίνονται εἰς ἀναγκαίας μελέτας, πρὸς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ἀπόκτησιν τοῦ ἀξιώματος τοῦ μολλᾶ. Οἱ ἄλλοι, ἀδιαλείπτως περιπλανώμενοι καὶ ἐξ ἐλεημοσύνης ἀποζῶντες, διατηροῦσι καὶ διασώζουσι διὰ διδασκαλίας, διηγήσεων καὶ φυλακτηρίων τὸν θρησκευτικὸν ζῆλον τῶν ὁμοπίστων. Οἱ φακίραι οὗτοι, οἱ κατὰ πολλὰ πρὸς τοὺς ἐν Περσίᾳ καὶ Τουρκίᾳ δερβίσας ὁμοιάζοντες, εἰσὶ κατὰ πάντα προτιμώτεροι τῶν saniassys, ἤτοι τῶν φακιρῶν τῆς βραχμανικῆς θρησκείας.

Ἐπεθύμουν ὅμως νὰ ἀναγράψω ἐνταῦθα νεωτέρας τινὰς πληροφορίας περί τινος ἄλλης θρησκευτικῆς αἱρέσεως, ἐπὶ πολὺ ἐπασχολησάσης καὶ διαιρεσάσης τοὺς λογίους· ἐννοῶ τοὺς Παρσὶς, ἤτοι τοὺς πυρολάτρας. Γενικῶς λοιπὸν πάντες συμφωνοῦσι, παραδεχόμενοι αὐτοὺς ὡς ὀπαδοὺς τοῦ Ζωροάστρου, καταφυγόντας εἰς Ἰνδοστάνην, ὅτε εἶχον ἀναγκασθῆ νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Περσίαν, κατὰ τὴν εἰς αὐτὴν εἰσβολὴν τοῦ ἰσλαμισμοῦ. Ἄλλοι ἐν τούτοις ἰσχυρίζονται τὸ μὲν, ὅτι οἱ Παρσὶς ἀπεσπάσθησαν ὡς σχισματικοὶ ἐκ τῆς μεγάλης ἰνδικῆς θρησκείας, ἵνα ἀποκλειστικῶς ἐπιδοθῶσι τῇ λατρείᾳ ἑνὸς καὶ μόνου ἐκ τῶν θεῶν, οὓς ἐλάτρευον ἄλλοτε, τὸ δὲ, ὅτι εἰσὶ λαὸς ἀρχαῖος, ἐξαγαγὼν ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τὸ δόγμα, ὅπερ κατόπιν ἐθεοποίησεν. Ὁπωσδήποτε, οἱ Παρσὶς ἔχουσιν ἴδια ὅλως ἤθη, ἀποκρούουσι τὴν πολυγαμίαν, ἐκτὸς μόνον ὅταν ἡ πρώτη γυνὴ τύχῃ στεῖρα, ἐκθέτουσι τοὺς νεκροὺς αὐτῶν εἰς τόπους ὑψηλοὺς, ὅπως γείνωσι βορὰ τῶν ὀρνέων, ζῶσιν ἀποκεχωρισμένοι τῶν ἄλλων Ἰνδῶν, καὶ θεωροῦνται τέλος ἀνδρειότατοι καὶ σφόδρα ἐπιρρεπεῖς εἰς τὸ ἐλεεῖν πάντας τοὺς δυστυχοῦντας. Ὑπάρχουσι παρ' αὐτοῖς

πλούσιοι πολλοὶ καὶ δανεισταὶ ἐπὶ τόκῳ, θεωρούμενοι συνήθως χρηστότατοι καὶ τίμιοι ἐν ταῖς ἐπιχειρήσεσι, δι' ὅπερ καὶ ὠνομάσθησαν παρά τινων περιηγητῶν *κουάκεροι* τῆς Ἀνατολῆς, ὀνομασία, ἣν οὐδέν μοι φαίνεται, ὅτι δικαιολογεῖ. Κατοικοῦσι κυρίως ἐν Χάουτς (Hauts) καὶ πρὸς τὰ μέρη τοῦ Punjab, ὀλίγιστοι δὲ ἐν Καλκούττᾳ.

Ἐκτὸς τῶν διαφόρων θρησκειῶν, περὶ ὧν ὡμίλησα, ὑπάρχουσιν ἐν Καλκούττᾳ καὶ Ἰουδαῖοι· ἀλλ' ὁ νοήμων οὗτος λαός, διεσπαρμένος ἐπὶ πάσης τῆς γῆς καὶ εἰσδύων πανταχοῦ, ὅπου ὑπάρχει φλὲψ χρυσοῦ, παρίσταται ὁ αὐτὸς ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον τῆς γῆς, ἀπαλλάσσων με οὕτω νὰ ἐνδιατρίψω περὶ αὐτὸν εἰδικῶς. Ζῶσι λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι εὐτυχέστατοι ὑπὸ τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑταιρίας, κερδίζοντες χρήματα ἄπειρα, ἂν καὶ οἱ Ἀρμένιοι, σφοδρῶς πρὸς αὐτοὺς συναγωνιζόμενοι, ὑπερισχύουσι καθ' ἅπασαν σχεδὸν τὴν Ἀσίαν.

Πολλοὶ σοφοὶ συνέγραψαν περὶ τῆς τῶν Ἰνδῶν θρησκείας, ἀπό τινων μάλιστα ἐτῶν τὰ συγγράμματα ἄγγλων τινῶν καὶ γερμανῶν λογίων, αἱ δημοσιεύσεις τῆς Ἀσιατικῆς Ἑταιρίας τῆς Καλκούττας καὶ αἱ μεταφράσεις τῆς Βέδας διεφώτισαν πολὺ τὸ ἐπαγωγὸν τοῦτο ζήτημα. Πλὴν, ἐπειδὴ ἡ θρησκεία αὕτη ἀνέρχεται εἰς χρόνους ἀπωτάτους, καὶ οἱ βραχμᾶνες περιέβαλον αὐτὴν διὰ πληθύος μύθων καὶ τελετῶν παραδόξων, ἐπὶ τῷ τέλει τοῦ νὰ κατασταθῇ προσιτὴ τῷ ὄχλῳ, ἐξασφαλιζομένης οὕτω τῆς ὑπεροχῆς, ἀδύνατον σχεδὸν καθίσταται νὰ ἀνεύρωμεν τὴν ἰνδικὴν θρησκείαν ἐν τῇ πρωτογενεῖ αὐτῆς ἁπλότητι.

Ἀνέγνων τινὰ τῶν περὶ βραχμανισμοῦ δημοσιευθέντων κατ' ἐποχὰς διαφόρους συγγραμμάτων. Πολλοὶ συγγραφεῖς, εὐαρεσούμενοι νὰ νομίζωσιν, ὅτι εἰσέδυσαν εἰς τὰ ἄδυτα, ἐξέθηκαν τὰ περὶ τῆς θρησκείας ταύτης, ὡς ὑποθέτουσι, κατ' ἀκριβέστατον τρόπον, μὴ ἐπιδεχόμενον ἀντίρρησιν. Ἀλλὰ δυστυχῶς συχνάκις διαφωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους, κυρίως μάλιστα ἐπὶ τοῦ εὑρυτάτου ζητήματος τῶν ἀλληγοριῶν. Διδάκτωρ τις ἐκ τῶν τὰ μάλα πεπαιδευμένων ἐν Καλκούττᾳ πολλάκις μοὶ ἔλεγεν, ὅτι μετὰ εἰκοσαετεῖς ἐνδελεχεῖς σπουδὰς καὶ συνομιλίας μετὰ τῶν περιφημοτέρων λόγῳ γνώσεων βραχμάνων, περιέπεσε πάλιν εἰς εἰκασίας ἐπὶ πολλῶν σπουδαίων ζητημάτων. Αὐτὸς ὁ Jacquemont, ὁ φιλοπονώτατος καὶ ἐρευνητικώτατος, οὗτινος τὸ περίφημον σύγγραμμα κέκτηται κῦρος ἔξοχον ἔν τε τῇ Ἀγγλίᾳ καὶ ἐν τῇ Βεγγαλίᾳ, ἀνωμολόγει τὸ ἀδύνατον τῆς κατανοήσεως μυστηρίων τινῶν τῆς ἰνδικῆς θρησκείας. Ἡ μετάφρασις τῶν Βεδῶν ἐγένετο μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ συγγράμματος ἐκείνου· ἀλλὰ καίτοι ἡ μετάφρασις λύει τινὰς τῶν δυσκολιῶν, γεννᾷ πάλιν νέας, οἱ δὲ σοφοὶ θέλουσιν ἐπὶ πολὺ ἔτι συζητεῖ, πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς λύσιν, πείθουσαν πάντας. Ὁμοία δυσκολία ὑφίσταται καὶ ὡς πρὸς τὴν ὀρθογραφίαν πολλῶν ἰνδικῶν λέξεων. Ἕκαστος τῶν συγγραφέων γράφει ταύτας κατὰ τρόπον διάφορον, ἀναφέρων ἐπιχειρήματα πειστικώτατα ὑπὲρ τῆς ἰδίας γνώμης, πολλάκις δὲ ὁ σοφὸς Κολεβροῦκε, ὁμολογῶν ἀμηχανίαν, ἀποτολμᾷ ὑποθέσεις. Τοιουτοτρόπως, εὐχερῶς ἐννοεῖται, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἀξιώσω τὴν λύσιν δυσκολιῶν, ὧν ἐνώπιον ὑπέκυψαν ἄνδρες σοφώτατοι· θέλω ἄρα δώσει ἁπλῆν τινα ἔννοιαν καὶ ἰδέαν τοῦ γενικοῦ συστήματος τῆς ἰνδικῆς θρησκείας.

Τὸ μόνον ἴσως, περὶ οὗ πάντες οἱ σοφοὶ ἐξ ὁλοκλήρου συμφωνοῦσιν, εἶναι ἡ ἀρχαιότης τῆς ἰνδικῆς μυθολογίας.

Διαιροῦσι λοιπὸν οἱ Ἰνδοὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ κόσμου (ὑρισταμένου κατ' αὐτοὺς πρὸ 6,800,000 ἐτῶν) εἰς τέσσαρας ἐποχάς. Ἡ πρώτη, ἡ χρυσῆ ἐποχή, διήρκεσε 2,400,000 ἔτη· ἡ ἀργύρεος 1,600,000, καὶ ἡ χαλκῆ, ἡ τρίτη, 2,400,000 ἔτη. Ἡ δὲ ἀνθρωπίνη ζωή, ἐλαττουμένη ἀλληλοδιαδόχως κατ' ἐποχάς, ἀπὸ διαρκείας ἑκατὸν χιλιάδων ἐτῶν ἐγένετο δέκα χιλιάδων, ἔπειτα χιλίων καὶ τέλος ἑκατὸν ἐτῶν, ὡς σήμερον. Μετὰ τὸ τέλος τῶν 400,000 ἐτῶν, καθ' ἃ θέλει διαρκέσει ἡ τελευταία αὕτη ἐποχή, ὁ κόσμος θέλει καταστραφῆ, ἵνα ἀρχίσῃ ἐκ νέου ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐναλλαγάς.

Ἀλλὰ καίτοι σχεδὸν ἀδύνατον καθίσταται τὸ ἀνελθεῖν εἰς τὴν πρώτην μορφὴν τῆς τῶν Ἰνδῶν θρησκείας, οἱ σοφοὶ γενικῶς πιστεύουσιν, ὅτι ὁ λαὸς οὗτος ἐν ἀρχῇ ἐλάτρευεν ὅν τι ὑπέρτατον, ἄναρχον καὶ ἀείδιον, ἀτελεύτητον λοιπὸν καὶ ἐν τριάδι ὑπάρχον. Κατά τινας ὁ θεὸς οὗτος, ὁ ὑπὸ πλεῖστα ὀνόματα παριστάμενος, κυρίως ὅμως καλούμενος *Κάστα*, ἐξεπροσώπει τὸ σύμβολον, ὑφ' ἃ οἱ Ἰνδοὶ ὥριζον καὶ διεσήμαινον τὴν τριάδα, ἀποτελουμένην ἐκ τοῦ Βραχμᾶ, τοῦ πλάστου, ἐκ τοῦ Βισχνοῦ, τοῦ σωτῆρος καὶ φύλακος, καὶ ἐκ τοῦ Σχίβεν, Σχίβα, ἢ Σίβα, τοῦ ἐξολοθρευτοῦ καὶ καταστροφέως. Κατ' ἄλλους ὁ θεὸς ἐκεῖνος εἶναι αὐτὸς ὁ Βραχμᾶς, καὶ προτείνουσιν εἰς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης αὐτῶν, ὅτι ἡ μυστηριώδης ἐκείνη θεότης δὲν ἀντιπροσωπεύεται δι' οὐδενὸς μνημείου, δι' οὐδενὸς ἐμβλήματος, ὅπως δὲν ἀντιπροσωπεύεται καὶ ὁ Βραχμᾶς, ὁ μόνος ἐκ τῶν τριῶν θεῶν, ὑπὲρ οὗ δὲν ἀφιερώθησαν οὔτε ναοί, οὔτε θρησκευτικαὶ τελετουργίαι. Δύο δὲ ἑρμηνεῖαι κυρίως διεκδικοῦσιν, ὑπὲρ ἑαυτῆς ἑκατέρα, τὴν ἐξήγησιν τῆς ἀνωμαλίας ταύτης. Τοιουτοτρόπως κατὰ μὲν τὴν μίαν, βασιζομένην ἐπὶ χωρίων τῶν ἱερῶν βιβλίων, κατόπιν πολέμου τῶν θεῶν πρὸς ἀλλήλους, ὁ Βραχμᾶς, ὁ ἐξεγείρας τὸν πόλεμον, κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Κάστα μηδέποτε νὰ ἔχῃ ναόν. Κατὰ δὲ τὴν ἑτέραν, τοῦ Βραχμᾶ ὄντος συμβόλου τῆς δημιουργικῆς δυνάμεως, ταύτης δὲ λειτουργούσης ὅπως ἡ εἱμαρμένη, κατὰ τρόπον ἀναλλοίωτον καὶ ἀμετάβλητον, οἱ Ἰνδοὶ περιττὸν ἐνόμισαν νὰ ἀποτείνωσιν αὐτῷ δεήσεις. Ὁ Βισχνοῦ ἔχει ἐννέα ὑποστάσεις, ἢ ἐνσαρκώσεις, ἃς ἐξέλεξεν αὐτὸς οὗτος πρὸς κατάβασιν ἐπὶ τῆς γῆς. Ὁ Σίβα δύο μόνον. Ἀλλὰ τὰ ὅρια τῆς ἡμετέρας συγγραφῆς δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν λεπτομερῆ ἐξέτασιν τῆς λατρείας τῶν δύο τούτων θεοτήτων. Καὶ σκοπὸς ἄλλως τε ἡμῶν δὲν εἶναι εἰμὴ νὰ συνοψίσωμεν τὸ χάος τῆς ἰνδικῆς μυθολογίας. Λέγομεν λοιπὸν μόνον, ὅτι ἑκάστη τῶν θεοτήτων τούτων ἔχει τοὺς λατρευτὰς αὐτῆς καὶ τελετὰς ἰδίας.

Ἐκτὸς τοῦ Βραχμᾶ, τοῦ Βισχνοῦ καὶ τοῦ Σίβα, ἡ ἰνδικὴ μυθολογία ἔχει πλεῖστα θεῶν δευτερευόντων, ὧν ἡ ἐξουσία καὶ ὁ χαρακτὴρ, κάκιστα ὁριζόμενοι, παρήγαγον τὸ πλεῖστον τῶν ἑλληνικῶν καὶ τῶν λατινικῶν θεοτήτων. Ὁ Ἰνδρᾶς, ὁ θεὸς τοῦ ἡλίου, καὶ Ἄγνος, ὁ θεὸς τοῦ πυρὸς, εἰσὶν ὀνομαστοὶ ἐπὶ τοῦ πολυθέου Ὀλύμπου τῶν Ἰνδῶν.

Βάσις ἐν τούτοις τῆς βραχμανικῆς (ἢ βραχμενικῆς, ἢ βραχμινικῆς, ἰδοὺ δὲ καὶ μία λέξις ἐκ τῶν κατὰ πολλοὺς τρόπους γραφομένων) θρησκείας ὡς πρὸς τὸ πεπρωμένον τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ μετεμψύχωσις, κατὰ τὰς ἑξῆς διαφόρους φάσεις ὁριζομένη. Πάλαι ποτὲ ὁ Θεὸς μόνος ἐπλήρου τὸν κόσμον, οἱ δὲ ἄγγελοι ἦσαν ἀπόρροια τοῦ ὑπερτάτου Ὄντος. Καίτοι σκότος πολὺ καὶ ἀμφιβολίαι περιβάλλουσι τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ἰνδικῆς μυθολογίας, δύναταί τις νὰ ὑποθέσῃ, ὅτι οἱ ἄγγελοι οὗτοι (ὧν εἷς ἐκαλεῖτο Ἀδεμὼ, Ἀδιμὼ, ἢ Ἀδαμὼ) διέμενον ἐν χώρῳ, οὗτινος ἡ περιγραφὴ ἀναμιμνήσκει τὸν ἐπίγειον Παράδεισον τῶν χριστιανῶν. Συνεπείᾳ ἐπαναστάσεως, τινὲς τῶν ἀγγέλων τούτων ἐκρημνίσθησαν ἐπὶ τῆς γῆς πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἁμαρτήματος, ἐδῶ δὲ, ἐκ τῆς πρώτης αὐτῶν λαμπρότητος ἐκπεπτωκότες, ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποτελέσωσιν ὀγδοήκοντα καὶ πέντε μεταμορφώσεις ἐν τῷ σώματι διαφόρων ζώων, πρὶν ἢ λάβωσι τὴν μορφὴν δαμάλεως καὶ τέλος τὴν τοῦ ἀνθρώπου. Μετὰ τὴν ὀγδοηκοστὴν ἑβδόμην καὶ τελευταίαν ταύτην μετεμψύχωσιν, ὀφείλουσι κατὰ τὴν διαγωγὴν ἣν ἐπεδείξαντο ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου περιόδῳ, νὰ ἀρχίσωσι πάλιν νέαν σειρὰν ὀγδοήκοντα ἑπτὰ μεταμορφώσεων, ἢ νὰ βυθισθῶσιν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τοῦ Βραχμᾶ, πρὸς ἀμοιβὴν τῆς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς αὐτῶν ἀρετῆς. Ἡ βραχεῖα αὕτη ἐξέτασις εὐκόλως καταδεικνύει διὰ τί οἱ Ἰνδοὶ θεωροῦσιν ἔγκλημα μέγιστον τὸν φόνον καὶ τὴν πρὸς τροφὴν χρῆσιν παντὸς ζώου, πρὸ πάντων δὲ τοῦ βοὸς καὶ τῆς δαμάλεως.

Καίτοι τάξεις τινὲς, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν κατωτέρων, πολλὰς τῶν ἀπαγορεύσεων τούτων παραβαίνουσι, πολλαὶ τροφαὶ ἔτι καὶ νῦν δὲν ἐπιτρέπονται· τάξις τις κυρίως, ὑποδιαίρεσις τῆς τῶν Βραχμάνων τυγχάνουσα, ἀπολαμβάνουσα δὲ τοῦ προνομίου τοῦ παρέχειν ἱερεῖς τῇ ἰνδικῇ θρησκείᾳ, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα καὶ δὲν συνειθίζει νὰ τρώγῃ εἰμὴ χόρτα. Ὁ θρησκευτικὸς ἄρα σεβασμὸς πρός τινα τῶν ζώων προάγει καὶ γεννᾷ συνηθείας συγκινούσας, πρὸς τὸ ἀρκτικοδυτικὸν μέρος τῆς Ἰνδοστάνης ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἤτοι τὴν σύστασιν νοσοκομείων ὑπὲρ τῶν τετραυματισμένων καὶ ἀσθενούντων ζώων· αὐτὸς οὗτος ὁ σεβασμὸς ὅμως πρὸς τὰ ζῶα παράγει προλήψεις, βλαπτούσας τὴν φυσικὴν καὶ ἠθικὴν εὐζωΐαν τοῦ πληθυσμοῦ. Καὶ ὁ ἄνθρωπος συχνάκις ἐκεῖ θυσιάζεται ὑπὲρ τοῦ ζώου.

Ἐκ τοῦ ἄκρου σεβασμοῦ πρὸς τὰ ζῶα πολλὰ ἐπαγγέλματα, ὠφέλιμα ἢ ἀναγκαῖα, θεωροῦνται πολλάκις ποταπά. Τοιοῦτο δὲ π. χ. τὸ τοῦ βυρσοδέψου. Ὁ βραχμᾶν λοιπὸν θεωρεῖ ὡς καὶ αὐτῶν τῶν ἀχρειεστέρων ζώων χειρίστους τοὺς κατεργαζομένους τὰ δέρματα τῶν βοῶν καὶ τῶν δαμάλεων, τετραπόδων διττῶς ἱερῶν, ὡς παριστώντων συγχρόνως τὴν ἐγγυτέραν τῇ ἀνθρωπίνῃ μορφῇ μεταμόρφωσιν καὶ τὸ ζῶον, ἐφ' οὗ ἱππεύει θεότης ἰνδική.

Ὁ ἀποκλεισμὸς τάξεών τινων τῆς κοινωνίας ἐνθυμίζει ὅσα ἔπασχον ἄλλοτε ἐν Βρεττανίᾳ οἱ σχοινοπλόκοι καὶ τινες τῶν ζωοκτόνων, δὲν εἶναι δὲ αὕτη καὶ ἡ μόνη ἀναλογία, ἡ παρατηρουμένη μεταξὺ κελτικῶν τινων καὶ ἰνδικῶν παραδόσεων.

Κατ' ἀρχὰς ὁ βραχμανισμὸς ἦν θρησκεία ἁπλῆ, ἠθική, ἠπία καὶ ἐπιεικής. Σώφρων καὶ σοφὸς νομοθέτης ἐφαίνετο, ὅτι εἶχεν εὕρει τὶ ἐδύνατο νὰ γείνῃ, συμφώνως πρὸς τὸ κλίμα, τὴν ὑγιεινὴν καὶ τὰ ἤθη. Τοιουτοτρόπως τὰ λουτρὰ, οἱ καθαρμοὶ, ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ κρέατος καὶ τῶν ἀναβραστικῶν ποτῶν ὑπῆρξαν προφανῶς ἐν ἀρχῇ μέτρα κατάλληλα τῷ κλίματι, καὶ χάριν τῆς δημοσίας ὑγείας εἰσαχθέντα. Βραδύτερον ἐφρόντισαν νὰ περιβάλωσι ταῦτα πάντα διὰ θρησκευτικῶν τελετῶν, ἵνα εὐκολώτερον υἱοθετηθῶσι παρὰ τοῦ λαοῦ. Παρερχομένων δὲ τῶν ἐτῶν, οἱ βραχμᾶνες, μόνοι ἱκανοὶ ὄντες νὰ ἀναγινώσκωσι τὰ ἱερὰ βιβλία, καὶ θεματοφύλακες ἀποκλειστικοὶ τῶν θρησκευτικῶν παραδόσεων διατελοῦντες, ἐξήγουν ταῦτα πάντα, περιέπλεκον, ἴσως καὶ διέφθειρον, ἵνα ἐπιφυλάξωσιν ἑαυτοῖς τὸ προνόμιον, ἐπαυξήσωσι τὴν ἰσχὺν, καὶ τὴν ἐπιρροὴν καὶ τὸν σεβασμὸν, ὧν ἀπολαμβάνει τὸ γένος τῶν βραχμάνων παρὰ τῷ ἔθνει τῶν Ἰνδῶν. Ἰσχυρίζονταί τινες ἐπὶ πλέον, ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν προσθηκῶν καὶ τῶν ἐσφαλμένων ἑρμηνειῶν ἀνατρέχουσιν εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ βραχμανισμὸς ἠγωνίζετο κατὰ τοῦ βουδδισμοῦ.

Ὁ βουδδισμὸς, ὁ κατά τινας συγγραφεῖς ὢν αἵρεσις, ἀποσπασθεῖσα τοῦ βραχμανισμοῦ, ἀρνεῖται τὴν ὕπαρξιν θείας τινὸς ἀρχῆς τῆς πλά-

σεως, παραδεχόμενος τοὺς θεοὺς ὡς δευτερεύουσαν αἰτίαν. Κατὰ τοὺς βουδδιστὰς, ἡ ὕλη μόνη εἶναι αἰωνία, ἡ δ' ἐν αὐτῇ ἐνυπάρχουσα ὀργανιστικὴ δύναμις ἀνεγέννα αὐτὴν ἐν ἑκάστῃ καταστροφῇ τοῦ κόσμου· ἀλλ' αἱ καταστροφαὶ εἰσὶ περίπου ὅμοιαι ταῖς ὑπὸ τοῦ βραχμανισμοῦ παραδεχομέναις. Οἱ βουδδισταὶ λατρεύουσιν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ *βούδδα* εἶδός τι πνευμάτων, ὧν ἡ φύσις καὶ ἡ κατάστασις, κακῶς ὁριζόμεναι ὑπὸ τῶν παραδόσεων, ἵστανται μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, (ἂν ἦναί ποτε δυνατὸν νὰ παραδεχθῇ τις διάμεσον τοιοῦτο ἄνευ ἀρχῆς γεννητικῆς). Ἀποσπασθέντες οἱ βούδδαι οὗτοι ἐκ τῶν κόλπων τῆς ἀνθρωπότητος, ἀνετράφησαν κατὰ τὴν θείαν αὐτῶν φύσιν διὰ τῆς αὐστηρότητος καὶ τῶν ἰδίων ἀρετῶν, κατὰ τὴν διάρκειαν ἀλλεπαλλήλων μετεμψυχώσεων. Καίπερ ἀρνούμενοι τὸ κῦρος τῶν Βεδῶν καὶ ἰσχυριζόμενοι, ὅτι δὲν ἀναγνωρίζουσι τὴν διαίρεσιν τῶν τάξεων, τὴν θεσμοθετηθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἱερῶν τῶν βραχμάνων βιβλίων, οἱ βουδδισταὶ παραδέχονται ἐν τῇ ἑαρμογῇ πολλὰς ἀρχὰς, ἃς ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται, ὅτι ἀποκρούουσι κατὰ θεωρίαν. Ὅθεν ὁ πρὸς τὰ ζῶα σεβασμὸς εἶναι μείζων παρ'αὐτοῖς, ἢ παρὰ τοῖς βραχμᾶσι, καὶ οἱ ἱερεῖς (οἱ ἀδιακρίτως ἐκ πασῶν τῶν τάξεων λαμβανόμενοι), ὁσάκις πίνωσί τι ποτὸν, λαμβάνουσι προφυλάξεις πλείστας, μήπως καταπίωσι ζωϋφιόν τι, οὕτινος ἡ ἀκουσία καταστροφὴ ἤθελεν ἐκθέσει αὐτούς.

Οἱ *djaïnistes* συγκροτοῦσι ἄλλην πάλιν θρησκείαν ἢ αἵρεσιν αὐτοκέφαλον, μεταξὺ βραχμανισμοῦ καὶ βουδδισμοῦ κυμαινομένην, καὶ περὶ ἧς δὲν ὁμιλοῦσι σήμερον εἰμὴ ἱστορικῶς μόνον. Βουδδισταὶ ὅμως σώζονται πολλοὶ εἰσέτι, κυρίως πρὸς τὸ βόρειον καὶ πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Ἰνδοστάνης.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἱερῶν βιβλίων, τὰ μόνα ἴσως αὐτόχρημα αὐθεντικά, εἰσὶν αἱ τέσσαρες Βέδαι. Ἡ πρώτη, τὸ Ρίγ-Βέδα, περιέχει ὕμνους καὶ προσευχάς· τὸ Γιὰδ-ζοὺρ-Βέδα (Λευκὸν καὶ μέλαν) εἶναι εἶδός τι τυπικοῦ· τὸ τρίτον, τὸ Σαμᾶ-Βέδα, ἀποτελεῖται ἐξ ὕμνων καὶ παρακλήσεων, εἰλημμένων ἐκ τῶν δύο πρώτων. Τύποι τέλος ἐπῳδῶν, ἐξορκισμῶν καὶ ἀρῶν πληροῦσι τὸ τέταρτον, τὸ Ἀθαρβᾶ-Βέδα, φαινόμενον πολὺ μεταγενέστερον τῶν τριῶν ἄλλων καὶ ἀποδιδόμενον τοῖς βραχμᾶσι. Πάντα τὰ βιβλία εἰσὶ γεγραμμένα εἰς γλῶσσαν ἀρχαιοτάτην σανσκριτικήν.

Ἡ τοσοῦτον ἀπόλυτος καὶ φοβερὰ ἰσχὺς τῶν μογγόλων αὐτοκρατόρων καὶ αὐτοῦ τοῦ κραταιοῦ Ἀκβὰρ δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐπιβάλῃ τὴν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἐπὶ πολὺ μάλιστα οἱ πράκτορες τῆς Ἑταιρίας ἀπήντησαν παρὰ τοῖς βραχμᾶσι τὴν αὐτὴν ἀκατάβλητον ἀντίστασιν. Τέλος ὁ λόρδος Ἄστιγξ, εἷς τῶν ἐνδοξοτέρων διοικητῶν τῆς Ἰνδικῆς, ἔθηκεν εἰς κίνησιν τὸ μέγιστον τῶν ἐλατηρίων τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ ὁ ἄργυρος κατώρθωσε παρ' αὐτοῖς ὅ,τι εἶχον ἀρνηθῆ, ὅτε κατεδιώκοντο καὶ δεινῶς ἠπειλοῦντο. Ἅμα ἤρξαντο αἱ πρῶται μεταφράσεις, εὐχερῶς κατωρθώθησαν αἱ ὑπολειπόμεναι.

Κατὰ τὰς Βέδας λοιπὸν ὑπάρχουσι τέσσαρες κυρίως τάξεις· ὁ βραχμὰν, ὅπερ σημαίνει ζῆλον θρησκευτικὸν, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Βραχμᾶ· ὁ κσατρυίης, ἤτοι ὁ πολεμιστὴς, ἐκ τῶν βραχιόνων· ἑπομένως ἡ ἰσχὺς εἶναι ὁ ἀνήκων αὐτῷ κλῆρος· ὁ βαισήης, γεωργὸς καὶ ἔμπορος ὤν, ἐξῆλθεν ἐκ τῶν μηρῶν, κλῆρος δ' αὐτοῦ τυγχάνει ὁ πλοῦτος· ὁ ἀνελεύθερος τέλος σιούδρας, ὑπηρέτης καὶ ἐργάτης ὤν, ἐξῆλθεν ἐκ τῶν ποδῶν. Οἱ παρίαι δὲν ἀποτελοῦσι τόσον τάξιν κυριολεκτικῶς, ἀλλ' ἀποβληθέντες ἐκ πασῶν τῶν ἄλλων τάξεων, συναποτελοῦσιν ἕνωσιν ἀποβλήτων παντοίων ἕνεκεν ἐγκλημάτων, ἢ παραβάσεως τῶν ἱερῶν κανόνων.

Ἑκάστη τῶν πρωτευουσῶν τάξεων περιλαμβάνει πληθὺν ὑποδιαιρέσεων. Ἀριθμοῦνται ἤδη ἑκατὸν τοιαῦται, καίτοι ἀμφιβάλλω, ἂν ἦναι ἐρικτὴ ἀκριβὴς ἀπαρίθμησις, ἀφοῦ ὁσάκις ζητηθῇ ὁρισμὸς τῶν ὁρίων τάξεώς τινος, ἡ μελέτη τῶν χαρακτηριζουσῶν ταύτην εἰδικοτήτων ἀποκαλύπτει νέαν ὑποδιαίρεσιν.

Ἀλλὰ δύο ἐκ τῶν τάξεων, αἵτινες ἐπὶ χρόνους μακροὺς καθημάτωσαν τὴν Βεγγαλίαν, ὡς ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλας ἐρίδων, εἰσὶν ἡ τῆς δεξιᾶς καὶ ἡ τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Κατὰ τοὺς μὲν ἡ ἀριστερὰ δὲν πρέπει νὰ χρησιμεύῃ εἰμὴ διὰ ῥυπαρὰς ἐργασίας, ἐνῷ κατὰ τοὺς ἄλλους πρὸς τοῦτο καταλληλοτέρα εἶναι ἡ δεξιά. Ἡ ἀποκλειστικὴ αὕτη λειτουργία τῆς ἑτέρας τῶν χειρῶν πρὸς ὡρισμένας ὑπηρεσίας ὑφίσταται καὶ ἐν Περσίᾳ, ὥς μοι εἶπον, καὶ διὰ τοῦτο, διαρκοῦντος τοῦ γεύματος, ὁ Πέρσης κρατεῖ τὴν ἀριστερὰν κεκρυμμένην ἐν ταῖς πτυχαῖς τοῦ ἐνδύματος. Δὲν δύναμαι ὅμως νὰ βεβαιώσω τὴν ἀλήθειαν τῆς συνηθείας ταύτης.

Κατ' ἀρχὰς πᾶς ἐκ τῆς τῶν βραχμάνων τάξεως ἔπρεπε νὰ λαμβάνῃ τὸ κληρικὸν σχῆμα· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἐπὶ πολὺ αὔξησεν, ὑποδιαίρεσίς τις τῆς τάξεως ἐκληρονόμησε τὸ προνόμιον τοῦτο, τῶν ἄλλων βραχμάνων ἐπιδιδομένων εἰς ἐπαγγέλματα ἄλλα, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ στρατιωτικόν.

Χαρακτηριστικὸν δὲ σπουδαιότατον τῆς ἰνδικῆς θρησκείας ὑπάρχει ἡ ἀντίστασις, ἣν ἐπέδειξε μέχρι τῆς σήμερον πρὸς πάσας τὰς προσπαθείας, τὰς γενομένας πρὸς καταστροφὴν αὐτῆς. Μάτην λοιπὸν οἱ κατακτηταὶ ἐξήντλησαν πάντα τὰ μέσα τῆς δυνάμεως καὶ τῆς πειθοῦς. Ἡ θέλησις αὐτῶν, στηριζομένη ἐπὶ μυριάδων ξιφῶν καὶ κυρίαρχος μέχρι τούτου καὶ μόνου, ἐθραύσθη πρὸ τοῦ ἀμεταβλήτου καὶ ἀκάμπτου

τῶν πιστῶν ὀπαδῶν τοῦ Βραχμᾶ. Οὐδὲν εὐγλωττότερον ἀποδεικνύει τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπίδρασιν τῶν θρησκευτικῶν ἰδεῶν ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν, καὶ αὐτῶν τῶν τὰ μάλιστα ἀδυνάτων.

Θέλω τελειώσει, ὁμιλῶν περὶ τῶν φακιρῶν, περὶ τῶν θρησκευτικῶν ἑορτῶν, περὶ τῶν στραγγαλιστῶν κλπ.

Ἕπεται συνέχεια.

ΕΞ ΑΘΗΝΩΝ ΕΙΣ ΘΗΒΑΣ

Ἀθῆναι, 14 αὐγ. — Ἡ ταχυδρομικὴ συγκοινωνία Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν διενεργεῖται καθ' ἑκάστην ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῶν Τάφων, παρὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν τῆς Ἐλευσῖνος καὶ ἐπὶ τοῦ Κιθαιρῶνος διὰ τοῦ στενοῦ τῶν Τριῶν Κεραλῶν. Ἀπὸ τοῦ Θριασίου πεδίου ἡ ὁδὸς εἶναι ἀνάντης καὶ ἑλικοειδής· ὥστε, μεθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν 36 μιλίων, μόλις διανύεται ἐντὸς 12 ὡρῶν. Ἀλλὰ, ὁ ἔξω Κεραμεικὸς, τὸ δασῶδες στενὸν τῆς Δάφνης μετὰ τοῦ γραφικοῦ ναοῦ καὶ τοῦ μοναστηρίου, ὁ κόλπος τῆς Ἐλευσῖνος μετὰ τῆς ἀπέναντι ἱστορικῆς νήσου, αἱ μεγαλοπρεπεῖς χαράδραι, τὸ ἔδαφος, ὅπερ ἀλληλοδιαδόχως ἐλίπαναν τὰ αἵματα Περσῶν καὶ Ἑλλήνων, Σπαρτιατῶν καὶ Ἀθηναίων, Τούρκων καὶ Χριστιανῶν, αἱ ὡραῖαι μορφαὶ τῶν ὀρέων, ὧν προεξάρχουσιν αἱ τοῦ Ἑλικῶνος καὶ τοῦ Κιθαιρῶνος, καὶ αἱ θέσεις τῶν Πλαταιῶν, τῶν Λεύκτρων, τῶν Θεσπιῶν καὶ ἄλλων πόλεων ἡρωϊκῶν ἀναμνήσεων τοσοῦτον δύνανται νὰ ἀσχολήσωσι τὴν φαντασίαν, ὥστε αἱ δώδεκα ὧραι παρέρχονται ταχέως. Θῆβαι καὶ Ἀθῆναι κεῖνται μὲν πλησίον ἀλλήλων, χωρίζονται δὲ καὶ σήμερον παντάπασι διὰ τῆς ὀρεινῆς σειρᾶς, δι' ἧς ἐχωρίζοντο ἐπὶ τῶν κλασικῶν χρόνων, ὅτε τὰ συμφέροντά των ἦσαν ἀντίπαλα καὶ πολέμια. Ἡ αὐτὴ διαφορὰ παρατηρεῖται καὶ ἐν τῇ ἠθικῇ ἀτμοσφαίρᾳ ἑκατέρας. Ἐν Ἀθήναις καταλείπει ὁ ἀπερχόμενος πάντα τὰ κακὰ πρωτευούσης, πλοῦτον καὶ πτωχείαν, ἔλλειψιν φιλοξενίας, ἀπομόνωσιν προσώπων, πολιτικοὺς καὶ ἐμπορικοὺς δόλους, εὑρίσκει δὲ ἐν Θήβαις πᾶν ὅ,τι νοοῦμεν ὑπὸ τὸ ὄνομα ἀρκαδικῆς ἀθῳότητος. Ὁ πολιτισμὸς ἐν Ἀθήναις διαφέρει τῆς ἐν Θήβαις ἀγροικότητος ὅσον οἱ τηλέγραφοι τῆς Ἀττικῆς πεδιάδος διαφέρουσι τῆς δρυὸς καὶ τῆς ἰτέας ὄπισθεν τοῦ Ἀσωποῦ. Τῇ πρωΐᾳ τῆς Τρίτης, ἅμα τῇ ἀνατολῇ τοῦ ἡλίου, ἔμενον μετά τινων συνοδοιπόρων παρὰ τὰ μονήρη ἐρείπια τῶν Ἐλευθερῶν, ἔνθα πάλιν ἡ Ἄρτεμις ἠδύνατο νὰ θηρεύσῃ καὶ λουσθῇ ἐξησφαλισμένη κατὰ τῆς θέας αὐθάδους τινὸς Ἀκταίονος μᾶλλον ἢ ἐν τοῖς παλαιοῖς χρόνοις. Ἐντὸς δύο ὡρῶν ἀνέβημεν τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους καὶ κατέβημεν εἰς τὴν ἄδενδρον καὶ μονότονον πεδιάδα τῶν Θηβῶν. Ἐν τῷ κέντρῳ τῆς πεδιάδος ἵσταται ἡ νεωτέρα ἀντιπρόσωπος τῆς ἑπταπύλου πόλεως, πολὺ ἐκπεπτωκυῖα τῆς δόξης τῶν ἀρχαίων χρόνων, διότι καὶ αὐτὰ τὰ ἐρείπιά της κατέστρεψαν αἱ ἀλλεπάλληλοι δυστυχίαι ἀπὸ τῆς ἁλώσεώς της ὑπὸ τῶν Ἀργείων μέχρι τοῦ σεισμοῦ τοῦ 1853. Ἡ πόλις ὅμως εἶναι καθαρὰ καὶ εὐδαίμων. Ἐπανηγυρίζετο ἡ ἑορτὴ τῆς «Παρασκευῆς», θεότητος καταλαβούσης τὴν θέσιν τοῦ Ἄρεως; ἐν τῇ νεωτέρᾳ τῶν Ἑλλήνων μυθολογίᾳ, συνηθροίζοντο δὲ εἰς τὴν μίαν καὶ μόνην ὁδὸν οἱ κωμῆται, φέροντες ἑορτάσιμον στολήν. Ὡραῖοι ἄνθρωποι πάντες, ὡς οἱ Μαυροβουνιῶται· εὐάριθμοι πῖλοι καὶ μέλανες ἐπενδύται διέκρινον τοὺς ἰατροὺς καὶ νομικούς. Τὴν ἄμαξαν ἐκύκλωσαν πάμπολλοι ἵνα ἀκούσωσι νεωτέρας εἰδήσεις καὶ προσαγορεύσωσι τοὺς ξένους. Ἐγὼ δὲ, καίτοι ὢν ἀλλοεθνὴς καὶ ἀπροσδοκήτως ἐπελθὼν, ἔλαβον λαμπρὸν κατάλυμα καὶ τοσούτας προσκλήσεις, ὥστε μόλις ἐν μιᾷ ἑβδομάδι ἠδυνάμην νὰ ἐπαρκέσω εἰς πάσας. Ἐξελθὼν μετ' οὐ πολὺ τῆς οἰκίας καὶ καθίσας ἐν καφεπωλείῳ, ἠρωτώμην ὡς οἱ κατηχούμενοι περὶ πολιτικῆς ὑπὸ ἀναρίθμων περιέργων. Ὁ ἕλλην ἀγρότης ἐνδιαφέρεται εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν γειτόνων κρατῶν, ὡς ὁ ἄγγλος ἀγρότης εἰς τὰς τοῦ γείτονος ὁμοτέχνου του, προσαπαιτεῖ δὲ ἵνα οἱ ἐξ «Εὐρώπης» καταβαίνοντες γινώσκουσιν ἀκριβῶς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς προθέσεις τῶν κορυφαίων ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν. Ἐνθάδε θὰ κατεφρονεῖτο Ἄγγλος, μὴ ἐπιστάμενος τὰς περὶ παντὸς σπουδαίου πράγματος γνώμας τῆς Ἀνάσσης, τοῦ Βήκονσφηλδ καὶ τοῦ Γλάδστωνος· περὶ δὲ στατιστικῆς, καλῶς ποιῶν θὰ ἔφερεν ἐν τῷ θύλακί του ἀλμανάχιον. Ἀπλουστάτην ὅμως εὗρον ἐγὼ τὴν θηβαϊκὴν θεωρίαν περὶ τῆς ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων θέσεως τῆς Ἀγγλίας· «Ὁ Ἀλφρέδος, εἶπαν, θὰ τοῖς ἐχορήγει ὅ,τι ἐχρειάζοντο, ἐὰν τὸν ἔριναν ὁ Ἐδουάρδος.»

Κατέβην εἰς Θήβας ὅπως ἴδω τὸ σχηματιζόμενον στρατόπεδον· ἐξεπλάγην δὲ νοήσας ὅτι τοῦτο ὀλίγιστον διαφέρει τοῖς Θηβαίοις. Πάντες βεβαίως ἐμφοροῦνται ἀκράτου φιλοπατρίας ἐνθουσιασμοῦ, ποθοῦσι νὰ ἐξέλθωσιν ἐναντίον τῶν Τούρκων, ὀνειδίζουσι τῇ κυβερνήσει βραδύτητα, ἀλλ' οὐδεὶς φροντίζει πολὺ περὶ τοῦ κανονικοῦ στρατοῦ. Τὸν ζῆλον καὶ τὴν φιλοπόλεμον ὁρμὴν των ἐξῆπτε μόνος ὁ Ἱερὸς Λόχος. Μειδιῶσιν ἴσως οἱ ξένοι λόγιοι ὅτι ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς διεφθαρμένοις καὶ πεζοῖς χρόνοις καταρτίζεται ὁ ἡρωϊκὸς λόχος, ὁ μεγίστην ἐνεγκὼν εὐκλειαν ἑαυτῷ τε καὶ τῇ πόλει, ἣν ὑπερήσπιζεν· ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι δὲν παίζουσιν. Εἰς πολλοὺς ὁ λόχος οὗτος ὑπεμφαίνει θάνατον φρικαλέον. Ἐβουλεύθησαν νὰ ἀποθάνωσι γενναίως, ὡς ἀπέθαναν πρὸ 2,000 καὶ ἐπέκεινα ἐτῶν ἐκεῖνοι, οὓς κηρύττουσιν ἑαυτῶν προπάτορας. Παρὰ πάσας τὰς θεωρίας φιλολόγων καὶ ἐθνολόγων, οἱ νῦν ἐν Θήβαις διά-

γοντες ὑπολαμβάνουσιν ἑαυτοὺς «Κάδμου τοῦ πάλαι νέαν τροφὴν», καὶ γνησίους ἀπογόνους τῶν ἀναφύντων ἐκ τῶν ὀδόντων τοῦ δράκοντος. Πῶς δύνανται νὰ ἀμφιβάλλωσι περὶ τούτου, ἐν ᾧ καθ' ἑκάστην ἀντλοῦσιν ὕδωρ ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ Ἄρεος κρήνης, παρ' ᾗ ἐφόνευσε τὸ τέρας ὁ Κάδμος; Πῶς νὰ μὴ πιστεύσωσιν ὅτι εἶναι εἰλικρινεῖς Θηβαῖοι, κληρονόμοι τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς δόξης τῶν προπατόρων των, ἐν ᾧ τὰ θεμέλια ἐφ' οἷς ἔκτισαν τὰς πενιχρὰς οἰκίας των εἶναι αὐτοὶ οἱ λίθοι, οἱ κινηθέντες ὑπὸ τῆς τοῦ Ἀμφίονος λύρας; Πῶς νὰ ἀρνηθῶσι νὰ ἀποδείξωσιν ἑαυτοὺς ἀξίους ἀπογόνους τῶν βοιωτῶν Ὁμοσπόνδων, ἐν ᾧ ὀλίγον μακρὰν τῶν οἰκιῶν των ἀπέχουσιν αἱ σκηναὶ, ὅπου διέπρεψαν οἱ περὶ τὸν Πελοπίδαν, τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ τὸν Γοργίδαν; Ἡ μυθολογία καὶ ἡ ἀρχαία ἱστορία τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶναι πρὸς τοὺς νῦν Ἕλληνας ὅ,τι εἶναι πρὸς τὸν ἄλλον κόσμον. Εἶναι παλαιὰ καὶ νέα διαθήκη, ἣν παρέλαβον ἄνευ αἰτήσεως. Ὅτε ἡ γαλλικὴ ἑταιρία ἐν Ἀθήναις ἠθέλησε νὰ παραστήσῃ τὴν «Ὡραίαν Ἑλένην» ἐσκανδαλίσθησαν οἱ ἄνθρωποι ὅτι ξένοι τολμῶσι νὰ καταγελάσωσι τῶν ἐθνικῶν θεῶν καὶ ἡρώων. Παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἡ ἱστορία τῆς πατρίδος των, συνδεομένη μετὰ παντὸς λόφου καὶ βείθρου, εἶναι πραγματικὴ ἀλήθεια, πηγὴ τοῦ ἐθνικοῦ βίου των, ἣ ἄνευ θὰ ἐπαύοντο ὑπάρχοντες· θὰ ἐγίνοντο ἀμέσως Ἀλβανοὶ, Τοῦρκοι, Σλάβοι, ὁ,τιδήποτε. Ὅταν δὲ ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν ὁ Ἱερὸς Λόχος, θὰ ἐμπνεύσῃ εἰς γενναίας πράξεις ἡ ἰδέα τοῦ Ἐπαμεινώνδου, ἀσμένως ἀποθνήσκοντος ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῆς νίκης του, καὶ ἡ τοῦ Πελοπίδου, μιᾷ φόνῃ χειρὶ ἐπιπίπτοντος κατὰ τῶν ἐχθρῶν καὶ κατακοπτομένου ὑπὸ μυρίων ξιφῶν ἐν τῇ αὐτῇ Θεσσαλίᾳ. Ἡ ἀναγέννησις τοῦ Ἱεροῦ Λόχου ἐν Θήβαις δὲν προτίθεται νὰ σαγηνεύσῃ τὴν συμπάθειαν τῶν Φιλελλήνων. Οἱ ἄδολοι ἄνδρες, οἱ τηλεγραφικῶς συγχαρέντες τῷ βεζύρῃ ἐπὶ τῇ ἐκδόσει τοῦ τουρκικοῦ συντάγματος, δὲν προσφεύγουσιν εἰς τοιοῦτον μηχάνημα. Ἡ κυβέρνησις ἀπενθαρρύνει τὸ κίνημα, εὐλόγως προτιμῶσα τὴν φιλοπατρίαν, ἥτις ἄγει τοὺς ἄνδρας νὰ καταλέγωνται εἰς τὸν τακτικὸν στρατόν. Τὰ μέλη του ὅμως κοπιῶσι καὶ μοχθοῦσιν, ἀσκούμενα πολλάκις δις τῆς ἡμέρας ὑπὸ τὸν καίοντα ἥλιον. Μέγας ἐπικρατεῖ ἐνθουσιασμὸς παρ' ἀνδράσι, γυναιξὶ καὶ παιδίοις· γράφονται ποιήματα· ἀπαγγέλλονται διαλείπτως λόγοι προτρεπτικοί, οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ, ὃν ῥήτωρ ἢ ποιητὴς εὑρίσκει μόνον. Ἐπὶ τοῦ Ἐπαμεινώνδου ὁ Ἱερὸς Λόχος περιελάμβανε 300· σήμερον θὰ περιλαμβάνῃ χιλίους ἐξ ἁπάσης τῆς Βοιωτίας, καὶ ἐκ πάσης τάξεως τοῦ ἀγροτικοῦ βίου. Ἐκ τῶν ἑπτὰ Βοιωταρχῶν ἕκαστος κατὰ σειρὰν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ θὰ ἀσκῇ τὴν ὑπερτάτην ἀρχήν· ἀλλ' ἡ τῶν Ἀθηνῶν ἱστορία ὤφειλε νὰ πείσῃ τοὺς ἀρχηγοὺς νὰ ἀποφύγωσι τὸ σχέδιον τοῦτο. Θὰ φέρωσι δὲ τολμὴν ἑλληνικωτάτην, καὶ τουφέκια ὀπισθογεμῆ. Τὴν ὑπαρξίν τοῦ λόχου ἐσήμαναν δύο τελεταί. Τῇ 2 λήξαντος ἐπανηγύρισαν ὅπως ἐπιδείξωνται εὔνοιαν πρὸς τοὺς ἐνθάδε καταλύοντας τακτικοὺς, οἵτινες ἦλθον πάντες ἔνοπλοι. Κλάδοι καὶ φύλλα ἀμπέλων ἐχρησίμευσαν ἀντὶ τραπέζης· οὔτε μαχαίρια ἐφαίνοντο, οὔτε πηροῦνια, οὔτε ποτήρια· τὰ ἀρνία ὠπτῶντο ἀκέραια καὶ ὁ οἶνος ἐπίνετο ἐκ τῶν ἀσκῶν. Κατόπιν ἐδόθησαν εἰς χοροὺς καὶ ᾄσματα πολεμικά. Πρὸς τὸν κρότον πυροβόλων, τουφεκίων, βεβόλβερ προέπιον ὑπὲρ τοῦ Ἱεροῦ Λόχου, τῶν νεοσυλλέκτων ἐν Θήβαις, τοῦ τακτικοῦ στρατοῦ, τοῦ Βασιλέως, ὅστις θὰ τοὺς ὁδηγήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς τιμῆς καὶ τοῦ καθήκοντος, ὑπὲρ τοῦ πολέμου, ὑπὲρ τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν δεδουλωμένων Ἑλλήνων, ὑπὲρ ὅλου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους καὶ παντὸς ἀγῶνος περὶ ἐλευθερίας, τελευταῖον δὲ προέπιον εὐξάμενοι θάνατον εἰς τὸν Βασιλέα, τὸν στρατὸν καὶ τὸν Ἱερὸν Λόχον, ἐὰν ὑστερήσωσι τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος. Ταῦτα πάντα δὲν ἦσαν παιδιά· ἐγένοντο ἐν εἰλικρινείᾳ· πλεῖστοι τῶν συμμετασχόντων τῆς τελετῆς ἐδοκίμασαν ὅλας τοῦ πολέμου τὰς πικρίας ἐν τῇ φοβερᾷ ἐπαναστάσει τῆς Κρήτης. Τῇ ἑπομένῃ Κυριακῇ ἐψάλη δοξολογία ἐν τῷ ναῷ, διενεμήθησαν δὲ εἰς παρθένους αἱ ὕλαι, ἐξ ὧν θὰ φιλοπονηθῇ ἡ ἱερὰ σημαία. Θερμὰς ἀγορεύσεις ἀπήγγειλαν ἱερεῖς, μαχηταὶ καὶ παρθένοι, μέχρι δακρύων δὲ συνεκινοῦντο πολλοὶ τῶν ἡλιοκαύστων ἀγροτῶν. Ἡ σημαία θὰ φέρῃ τὸν σταυρὸν, τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ τὸν ὁμηρικὸν στίχον, δι' οὗ ἀνεζωπύρησεν ὁ Ἐπαμεινώνδας τὸ θάρρος τῶν ἀγωνιστῶν του. Μείζονα τῶν ἀνδρῶν φιλοπατρίαν ἐπιδείκνυνται αἱ γυναῖκες τῶν Θηβῶν. Ἁρπαρμῶσιν εἰς τὸν ἀγῶνα τοὺς ἄνδρας, τοὺς υἱοὺς καὶ τοὺς ἀδελφούς των, προθύμως δὲ μετὰ τὴν ἀπέλευσιν τούτων θὰ λάβωσιν αὐταὶ τὰ ὅπλα ἵνα ὑπερασπίσωσι τὴν ζωὴν καὶ τὴν τιμήν των κατὰ τῶν βαρβάρων, ὅσοι τυχὸν ἤθελον ὑπερβῆ τὰ μεθόρια. Βεβαίως ὑπάρχει τι παιδαριῶδες ἐν τῷ νῦν πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατοῦντι αἰσθήματι· εἶναι παραπολὺ ἁπλοῦν, ρωμαντικὸν καὶ εἰλικρινὲς διὰ τὸν ΙΘ' αἰῶνα. Ἀλλ' ὁπωσδήποτε εἶναι θέαμα συγκινητικώτατον. Λυπηρὸν τὸ ἀναλογίζεσθαι πόσον ὀλίγον θὰ ἰσχύσωσι γενναῖα αἰσθήματα ἐναντίον ἀνωτέρου πλούτου καὶ ἐπιστήμης. Ὅτε ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τῆς νυκτὸς (διότι ἐν τῇ πόλει τοῦ Βάκχου ἄγνωστος εἶναι ἡ ἀκρατεια) περιεπάτουν μόνος, σκεπτόμενος περὶ πάντων τούτων καὶ ἤκουον τοὺς αἰπόλους ἀποκρινομένους πρὸς ἀλλήλους δι' αὐλῶν καὶ μελῳδιῶν, ἃς ἐδιδάχθησαν ὑπὸ τοῦ ῥύακος καὶ τῆς μελίσσης, ἐνόμισα ὅτι εἶχεν ἐπανέλθει ὁ χρυσοῦς αἰών.[1]

1. Ἐκ τοῦ «Κρόνου» κατὰ τὴν μετ. τῆς «Κλειοῦς».

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ***

Ἐν ***, Κυριακῇ, 21 Αὐγούστου 1877.

Φίλε,

Σήμερον εἴχομεν ἐξετάσεις εἰς τὸ μικρὸν χωρίον μας. Γνωρίζεις πόσον ἐνδιαφέρομαι εἰς τὰ τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως. Γνωρίζεις ὅτι ἐπ' αὐτῆς στηρίζω τὰς ἐλπίδας μου περὶ τῆς μελλούσης τοῦ ἔθνους ἡμῶν προόδου, ὥστε δὲν θ' ἀπορήσῃς ὅτι τυχὼν ἐνταῦθα ἠθέλησα νὰ ἴδω ἰδίοις ὀφθαλμοῖς τί καὶ πῶς διδάσκονται οἱ παῖδες τῶν χωρικῶν μας.

Μὲ ὑπεδέχθη εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ σχολείου ὁ ἐφημέριος τοῦ χωρίου, ὁ καὶ διδάσκαλος. Ἴσως τὸν ἐγνώρισας κατὰ τὴν ἐνταῦθα ἄλλοτε διάβασίν σου. Ὁ ἱερεὺς οὗτος εἶναι τύπος κατ' ἐμὲ ἀγαθοῦ καὶ χρησίμου ἐφημερίου. Τὴν καλήν του καρδίαν μαρτυρεῖ τὸ ἱλαρὸν πρόσωπόν του, πρόσθες δὲ καὶ τὸ ὑγιὲς σῶμά του. Γράμματα γνωρίζει, ὅσα ἀπαιτεῖ ἡ θέσις του, οὐχὶ πλειότερα. Ἀλλ' ἀφοσιωμένος εἰς τὰ ἱερὰ αὐτοῦ καθήκοντα, εἶναι πράγματι ὁ διδάσκαλος καὶ ὁδηγὸς τῆς ποίμνης του. Πατρίς του εἶναι τὸ χωρίον τοῦτο. Οἰκογενειάρχης καὶ αὐτὸς ὡς οἱ γείτονές του, ὡς ἐκεῖνοι γεωργοκτηματίας, θεωρεῖται καὶ ἀγαπᾶται ὑπὸ τῶν λοιπῶν χωρικῶν ὡς εἷς ἐξ αὐτῶν. Πάντες ὅμως τὸν σέβονται ἀναγνωρίζοντες τὴν ὑπεροχήν του. Καὶ εἶναι ἄξιος τῷ ὄντι σεβασμοῦ. Ἔντιμος, ἐγκρατὴς, ἀξιοπρεπὴς, ἀκάματος εἰς τὰ ἔργα του, προστάτης τῶν ἀσθενῶν καὶ τῶν ἀδυνάτων, ἔνθερμος πρωταγωνιστὴς εἰς πᾶν ὅ,τι ἐνδιαφέρει τὴν ὑλικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ χωρίου βελτίωσιν, αὐτὸς εἶναι ἡ ψυχή, αὐτὸς ἡ κεφαλὴ τῆς μικρᾶς ταύτης καὶ ἀφανοῦς κοινότητος. Εἴθε πᾶν ἐν Ἑλλάδι χωρίον τοιοῦτον νὰ εἶχεν ἱερέα καὶ διδάσκαλον! Ἀλλὰ διατί εἰς μόνα τὰ χωρία περιορίζω τὴν εὐχήν μου; Μὴ αἱ πόλεις ἡμῶν δὲν ἔχουσι τοιούτων εὐχῶν ἀνάγκην;

Τοιοῦτος ὁ διδάσκαλος ὅστις μὲ ὑπεδέχθη.

Ἐντὸς τῆς μόνης αἰθούσης τῆς ἀποτελούσης τὸ ταπεινὸν τοῦ χωρίου σχολεῖον ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν θρανίων των τεσσαράκοντα περίπου παιδία ἀπὸ ἓξ μέχρι δώδεκα ἐτῶν ἡλικίας. Ἐκ τοῦ χρώματος τῶν τριχῶν των ἐφαίνετο ὅτι οὔτε φέσιον οὔτε σκιάδιον ἐπροστάτευσε ποτὲ τὰς κεφαλάς των κατὰ τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου ἢ κατὰ τῆς πνοῆς τοῦ χειμερινοῦ βορρᾶ. Τὰ δ' ἐμβαλλώματα δι' ὧν ἐποικίλοντο τῶν πλείστων τὰ ἐνδύματα, ἰδίως περὶ τὰ γόνατα καὶ ἀλλαχοῦ που, ἦσαν τραναὶ τῆς πατρικῆς πενίας ἀποδείξεις, ταυτοχρόνως δὲ καὶ ἐνδείξεις προφητικαὶ τῶν ἀγώνων δι' ὧν οἱ παῖδες οὗτοι θὰ ἔχωσιν ν' ἀποκτήσωσι τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου αὐτῶν. Διέβλεπες ὅμως εἰς τὴν ζωηρὰν τῶν πλείστων φυσιογνωμίαν τὴν φυσικὴν ὀξύνοιαν, ἥτις (ἐπ' ἀγαθῷ ἢ μὴ) χαρακτηρίζει ὅπως δήποτε τὴν φυλὴν ἡμῶν.

Ἅμα εἰσῆλθον ἕν τι μοι ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν οὐχὶ εὐάρεστον. Μολονότι εἶναι Κυριακὴ οὐδεὶς ὅμως τῶν γονέων τῶν μικρῶν χωρικῶν παρευρίσκετο εἰς τὰς ἐξετάσεις. Διατί τοῦτο; Προήρχετο ἐξ ἀδιαφορίας ἢ ἐκ συστολῆς ἡ ἀπουσία των; Ἂς ἀποδώσωμεν αὐτὴν εἰς τὸ δεύτερον. Ἡ ἐξεταστικὴ ἐπιτροπὴ, ὁ ἱερεὺς καὶ ἐγὼ ἀπετελοῦμεν τὸ ἀκροατήριον, ὅτε εὐτυχῶς ἐνεφανίσθησαν εἰς τὴν θύραν τῆς αἰθούσης αἱ θυγατέρες τοῦ δημάρχου ἐκ τῆς δέκα περίπου στάδια ἀπεχούσης ἕδρας τοῦ δήμου εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει τὸ χωρίον μας. Ἀγνοῶ κατὰ πόσον ἡ ἐμφάνισις των αὕτη εὐηρέστησε τὸν διδάσκαλον καὶ τοὺς μαθητὰς, δι' ἐμὲ ὅμως ἦτο παραμυθία τις καὶ ἀνακούφισις ἡ παρουσία των. Χάριν εἰλικρινοῦς ἐξομολογήσεως ὀφείλω ἴσως νὰ προσθέσω ὅτι αἱ κυρίαι αὗται εἶναι νέαι καὶ χαρίεσσαι. Τί τὰ θέλεις; Παντοῦ καὶ πάντοτε ἡ θέα τῆς ἐπιχαρίτου νεότητος εὐφραίνει τὸν ὀφθαλμὸν καὶ ἐπαναπαύει τὴν ψυχήν.

Ἀλλ' αἱ ἐξετάσεις ἀρχίζουσι. Προσκληθέντες ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἵστανται πρὸ τῆς τραπέζης τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς οἱ ἀποτελοῦντες τὴν μεγαλειτέραν τάξιν τρεῖς μαθηταί, οἱ τελειοδίδακτοι τοῦ σχολείου!

Ἐνθυμεῖσαι τὰ παραμύθιά μας εἰς τὰ ὁποῖα τρεῖς συνήθως ὑπάρχουσιν ἀδελφοί, τῶν ὁποίων ὁ νεώτερος πάντοτε πρωταγωνιστεῖ; Οὕτω καὶ σήμερον, ὁ μικρότερος τῶν τριῶν μαθητῶν εἶναι ὁ καλλίτερος.

Ἀρχίζομεν διὰ τῆς προσευχῆς. Ἀπαγγέλλει αὐτὴν ὁ μικρότερος εὐκρινῶς, βραδέως, ἀξιοπρεπῶς, τὰ μὲν νῶτα στρέφων πρὸς ἡμᾶς, τὸ δὲ πρόσωπον πρὸς τοὺς μικροὺς συμμαθητάς του, οἵτινες ὄρθιοι, μὲ τὰς χεῖρας ἐσταυρωμένας, ἀκροῶνται εὐλαβῶς καὶ ἐπιλέγουσι ψαλμῳδοῦντες τὸ ἀμήν. Εὖγε, διδάσκαλε ἀγαθέ. «Ἀρχὴ σοφίας φόβος Κυρίου.»

Ἕπεται ἀνάγνωσις. Καὶ οἱ τρεῖς ἀναγινώσκουσι καλῶς, καλλίτερον ὅμως πάντων ὁ μικρότερος. Παρὰ τὸ ὄνομα ἐκείνου σημειοῦται τὸ κεφαλαῖον Α εἰς τὴν βαθμολογίαν τοῦ βιβλίου τῶν ἐξετάσεων.

Κατόπιν ἀριθμητική. Δίδει ἓν πρόβλημα ὁ ἱερεύς. Γράφει ὁ μαθητὴς τοὺς ἀριθμοὺς ἐπὶ τοῦ πίνακος, ἀρχίζει δὲ γεγωνυῖᾳ τῇ φωνῇ: «Τὸ πρόβλημα τοῦτο λύεται διὰ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ καὶ τῆς διαιρέσεως: Ἐν πρώτοις πολλαπλασιάζομεν. Γράφομεν τὸν ἀριθμὸν δεῖνα ὑπὸ τὸν τάδε. Πολλαπλασιάζομεν. Δύο ἐπὶ δύο τέσσαρα, γράφομεν τέσσαρα· πέντε ἐπὶ ἐννέα σαράντα πέντε, γράφομεν πέντε, κρατοῦμεν τέσσαρα».... καὶ οὕτως ἑξῆς μέχρι τέλους. Μετὰ τὸν πρῶτον, τὸν μικρότερον πάντοτε, ὁ δεύτερος μαθητής. Τὰ αὐτὰ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς. Ἐν τούτοις τὸ ἐξαγόμενον ὀρθόν. Εἰς τὸν τρίτον ἐξαντλεῖται ἡ ὑπομονὴ τοῦ ἐξεταστοῦ. «Λέγε τα

μέσα σου ὅλα καὶ εἰπέ μας τὸ ἐξαγόμενον.» Ἠκολουθήσαμεν ἐπί τινας στιγμὰς τὰς ἐπὶ τοῦ πίνακος κινήσεις τῆς ἠλιοκεκαυμένης μικρᾶς χειρὸς τοῦ νέου μαθηματικοῦ. Τὸ πρόβλημα ἐλύθη. Καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι ἔμαθον καὶ θὰ γνωρίζωσι πῶς δύο καὶ δύο κάμνουν τέσσαρα. Τοσοῦτον ἀρκεῖ. Ἄλλως τε δὲν ἠδύνατο πιθανῶς νὰ τοὺς διδάξῃ καὶ περισσότερον ὁ ἀγαθὸς ἐφημέριος.

Τώρα τεχνολογία. — Ἀνάγνωσε μικρέ· «Τίμα τοὺς γονεῖς σου.» — Καλά. Γονεῖς τί μέρος λόγου εἶναι; — Ὀνόματος. — Ποίας κλίσεως; — Τρίτης. — Κλίνε το. — Ἐνικὸς ὀνομαστική, γενική, δοτικὸς τῷ γονέε, τοῖν γονέοιν, πληθυντικὸς . . . . .

Ἐσκεπτόμην, παρατηρῶν συνάμα πόσον ὡραίους εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς μία τῶν θυγατέρων τοῦ δημάρχου, ἐσκεπτόμην κατὰ τί δύναται ποτὲ νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ἕνα χωρικὸν τοῦ δυϊκοῦ ἡ ἐκμάθησις, καὶ ἤρχιζα νὰ ῥεμβάζω ὀλίγον, ὅτε μὲ ἀφύπνησεν αἴφνης ἡ ὀξυτέρα τοῦ δευτέρου μαθητοῦ φωνή· «Ὑπερσυντελικὸς ἐλελοίπειν ἐλελοίπεις, ἀόριστος δεύτερος ἔλιπον, ἔλιπες» κτλ.

Πρὸς τί, δι' ὄνομα Θεοῦ, πρὸς τί τοσούτου χρόνου καὶ τοσούτου κόπου δαπάνη, ὅπως διδαχθῶσιν οἱ μικροὶ οὗτοι χωρικοὶ τοὺς περιττοὺς τούτους τύπους γραμματικῆς, ἥτις δὲν εἶναι οὔτε τῆς γλώσσης τὴν ὁποίαν λαλοῦσιν ἡ γραμματική, οὔτε γλώσσης τὴν ὁποίαν εἶναι πιθανὸν νὰ μάθωσι ποτέ; Διὰ νὰ χωνεύσῃ ὁ μικρὸς αὐτῶν νοῦς τὸ *γονέοιν* καὶ τὸ *ἐλελοίπειν* πόσον πρέπει νὰ ἐμόχθησαν, οἱ δυστυχεῖς! Τίς ἐξ ἡμῶν δὲν ἐνθυμεῖται τὸν φοβερὸν τοῦτον μόχθον; Καὶ ὅμως ἀντὶ τοῦ χρόνου τοῦ καταναλωθέντος εἰς τὴν ἄσκοπον ταύτην διδασκαλίαν, πόσα ἠδύναντο νὰ μάθωσιν ἄλλα χρήσιμα εἰς τὸν ταπεινὸν καὶ ἐργατικὸν βίον, ὅστις τοῖς ἐπιφυλάττεται.

Ἀλλ' ἂς διακόψωμεν τὰς σκέψεις ταύτας. Ἐμπρός! Ἱστορίαν. — Μικρὲ, πῶς ὠνομάζετο ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν ὅστις ἐθυσιάσθη ὑπὲρ πατρίδος; — Κόδρος. Καλὸν τοῦτο ὡς μάθημα πατριωτισμοῦ. Ἀλλ' ἐπέρχονται οἱ Ἡρακλεῖδαι καὶ ἡ μυστηριώδης κάθοδος αὐτῶν, καὶ οἱ Δωριεῖς καὶ τὸ Ἄργος καὶ αἱ Μυκῆναι! Περὶ δὲ τῆς νεωτέρας ἱστορίας ἐν γένει, καὶ τῆς συστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλείου μὴ ἐδιδάχθημεν ἡμεῖς πλειότερα εἰς τὰ σχολεῖα ὅπου ἐφοιτήσαμεν νέοι, διὰ νὰ ἐπικρίνωμεν ἤδη τοὺς μαθητὰς τοῦ ἐφημερίου μου;

Τελειόνομεν διὰ τῆς γεωγραφίας. Γνωρίζουσι καὶ οἱ τρεῖς καλῶς τὴν Ἑλλάδα κατὰ νομοὺς καὶ τὰς πρωτευούσας τῶν λοιπῶν τῆς Εὐρώπης ἐπικρατειῶν. Δὲν ἔμαθόν τι περὶ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν τῶν πέραν τῶν συνόρων τοῦ βασιλείου. Ἀλλὰ μὴ ἔμαθες σὺ ἐν τῷ σχολείῳ ποῦ κεῖται ὁ Πίνδος καὶ ποῦ ἡ Ὄσσα, ποῦ ῥέει ὁ Στρυμὼν καὶ ποῦ ὁ Πηνειός; Καὶ πταίει μήπως ὁ καλός μου ἐφημέριος, ἐὰν διατηρῶμεν εἰσέτι τὸ ἀτελὲς καὶ ἀτυχὲς σύστημα τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, διὰ τοῦ ὁποίου ἐτυραννίσθησαν ἀνωφελῶς ἐπὶ ἡμίσειαν ἤδη ἑκατονταετηρίδα οἱ νεαροὶ τῆς Ἑλλάδος γόνοι; Εἴθε νὰ ἴδωμεν τὸ ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων εἰσαχθὲν σύστημα διαδεχόμενον βαθμηδὸν καθ' ὅλα ἡμῶν τὰ σχολεῖα τὴν ἤδη ἐπικρατοῦσαν μέθοδον. Εἴθε νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ προκαταρκτικὰ τοὐλάχιστον σχολεῖα γραμματική τις τῆς καθομιλουμένης ἄνευ δυϊκοῦ καὶ ὑπερσυντελικοῦ. Εἴθε πρὸ πάντων ν' ἀποκτήσωμεν βιβλία ἁπλᾶ καὶ εὔληπτα, παρέχοντα εἰς τὸν λαὸν ἀνάγνωσιν εὐάρεστον καὶ ἐπωφελῆ, ὥστε ὁ μέλλων χειρώναξ ἢ γεωργὸς, ἐξερχόμενος τοῦ σχολείου ὅπου ἔμαθε ν' ἀναγινώσκῃ, νὰ ἐξακολουθῇ ἀναγινώσκων καὶ ὠφελούμενος, αἱ δὲ φιλολογικαὶ αὐτοῦ τέρψεις νὰ μὴ περιορίζωνται εἰς τὸν Μπερτόδουλον ἢ ἔστω καὶ τὸν Ἐρωτόκριτον.

Τοιαῦτα σκεπτόμενος συνεχάρην τὸν ἐφημέριον ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ τῶν ἐξετάσεων, ἀπῆλθον δὲ εὐχαριστημένος καὶ συνάμα κατηφὴς εἰς τὴν κατοικίαν μου, ἔνθα θυσιάζων τὸν ἀπογευματινόν μου ὕπνον ἐκάθισα νὰ σοὶ γράψω τὴν ἐπιστολὴν ταύτην. Πρὸς τί ὅμως;

Ὁσὸς Δ. Βαρ.

ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΑΥΤΙΑΣΕΩΣ

Ἂν ἔτυχέ ποτε, ἀναγνῶστά μου, νὰ διαπλεύσῃς τὸν Ὠκεανὸν καὶ νὰ πάθῃς θαλασσοζάλην, θέλεις συμφωνήσει μετ' ἐμοῦ ὅτι ἡ ζάλη αὕτη εἶναι χειροτέρα πάσης ἄλλης.

Οὐδὲν ὑπάρχει τὸ δυνάμενον νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν νόσον ταύτην, ἧς τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικὰ συνίστανται εἰς ἰδιάζουσάν τινα χαύνωσιν καὶ ἐντελῆ ἀδιαφορίαν πρὸς πᾶν πρᾶγμα καὶ ἡμᾶς αὐτοὺς, ἡνωμένην μετ' ἀνικήτου ἀποστροφῆς πρὸς πάν φαγώσιμον καὶ ἐκεῖνα πρὸ πάντων ἅτινα μᾶλλον ἤρεσκον ἡμῖν.

Ἀφ' ἑτέρου ὅμως, ἐπειδὴ ἡ θαλασσοζάλη διαρκεῖ, πλὴν σπανιωτάτων ἐξαιρέσεων, δύο μόνον ἢ τὸ πολὺ τρεῖς ἡμέρας, οἱ δὲ ἐξ αὐτῆς βασανιζόμενοι οὐδένα κίνδυνον διατρέχουσιν, ὀλίγου ἀξιοῦνται οἴκτου τὰ ἀτυχῆ θύματα τῆς ναυτιάσεως, ὧν ἡ ἀθυμία προκαλεῖ πολλάκις καὶ τὸν γέλωτα τῶν καλῶς ἐχόντων ἐπιβατῶν.

Ὑπάρχουσι τῷ ὄντι πολλαὶ ἀσθένειαι, καί τινες τούτων βασανιστικώτατα, τὰς ὁποίας οὐδεὶς πλὴν τοῦ πάσχοντος στέργει νὰ θεωρήσῃ ὡς σπουδαίας. Ταύτας ἠδύνατό τις νὰ ὀνομάσῃ κωμικὰς νόσους τῆς ἀνθρωπότητος, ἂν σύζευξις τῶν δύο τούτων λέξεων δὲν ἀπηγορεύετο ὑπὸ τῆς φιλανθρωπίας. Ὅπως δήποτε ἀναγκαζόμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὰ συμπτώματα τῆς ναυτιάσεως κατὰ τὰς διαφόρους ἰδιοσυγκρασίας εἶναι τόσον ποικίλα, ὥστε δύναταί τις νὰ εἴπῃ ἄνευ ὑπερβολῆς ὅτι ἕκαστος ἐπιβάτης ἔχει ἰδικήν του θαλασσοζάλην.

*
* *

Ἂς ῥίψωμεν ἤδη τὸ βλέμμα ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τοῦ *κινητοῦ τούτου τοῦ προωρισμένου νὰ μένῃ μεμακρυσμένον*, ὡς ὥρισε τὸ πλοῖον δεινός τις ῥήτωρ τῆς ἡμετέρας Βουλῆς. Κατάλληλος πρὸς τοῦτο στιγμὴ εἶναι ἡ προηγουμένη τῆς ἀναχωρήσεως. Αἱ φυσιογνωμίαι τῶν ναυσιπόρων παρίστανται τότε φαιδραὶ, ζωηρόταται καὶ φιλομειδεῖς. Ἕκαστος φαίνεται προκαλῶν διὰ τοῦ βλέμματος τὸ ἄλμυρὸν στοιχεῖον καὶ ἡ ἰδέα τῆς ναυτιάσεως γέλωτας μόνον προκαλεῖ, πρὸ πάντων ἐκ μέρους τῶν πρώτην φορὰν θαλασσοπορούντων, ὧν ἕκαστος ἔχει ἰδιαιτέραν τινὰ ἀφορμὴν νὰ ἐλπίζῃ ἑαυτὸν ἀπρόσιτον εἰς τὸν ἐφιάλτην τοῦτον, ὁ μὲν διότι δὲν πάσχει καθήμενος εἰς τὴν προσθίαν θέσιν τῆς ἁμάξης, ὁ δὲ διότι πολλάκις ἐδιοίκησεν ἐπὶ ποταμοῦ ἀκάτιον, καὶ ἄλλος διότι ἐπὶ ὥρας ὁλοκλήρους δύναται ἀνενοχλήτως ν' ἀναβοκαταβαίνῃ ἐπὶ αἰώρας.

Ἀλλὰ πλησίον τῶν ἀφόβων τούτων πυρωνιστῶν, οἵτινες μετὰ μίαν ὥραν θέλουσι κρατεῖ ἐπὶ λεκάνης πρόσωπον ὠχρότερον λεμονίου, παρατηροῦμεν τὸν πολύπειρον ἐπιβάτην, ὅστις παρατηρῶν ἀταράχως τὸ ὡρολόγιόν του λέγει ἡμῖν· «Εἶναι δύο ὧραι, ὁ ἄνεμος νοτιοδυτικὸς, «καὶ ἐγὼ κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν ὑγιέστατος· «ἀλλὰ μετὰ μίαν ἢ δύο ὧρας θὰ εἶμαι ἄρρωστος, πολὺ ἄρρωστος. Ὑπάγω νὰ ἑτοιμασθῶ «καὶ νὰ δαγκάσω ὀλίγον ψητόν.»

— «Πῶς, κύριε, σᾶς πειράζει ἡ θάλασσα»; ἐρωτᾷ εἰρωνικῶς ἀνὴρ μεσῆλιξ, μικρὸς τὸ ἀνάστημα, κηρωτὸν ἔχων τὸν μύστακα καὶ χρηματίσας ἢ προωρισμένος ν' ἀναδειχθῇ ἀξιωματικὸς τῆς ἐθνοφυλακῆς.

— «Μάλιστα, μὲ πειράζει ἡ θάλασσα, ἀ«παντᾷ ὁ ἐρωτηθείς. Πλὴν δὲ τούτου ἔχω καὶ «τὸ μειονέκτημα νὰ προβλέπω τὴν μέλλουσαν «ἀγωνίαν μου μεθ' ὅσης ἀκριβείας προβλέπει «ἀστρονόμος τὰς ἐκλείψεις. Ἀλλ' ὑμεῖς, κύριε, «οὐδόλως ἄρα ἐνοχλῆσθε ὑπὸ τοῦ ἐρρύθμου «παλμοῦ τῶν κυμάτων, ὅπως τὸν ὠνόμασαν «οἱ ποιηταὶ, οἵτινες πιθανῶς δὲν ἐστιχούργουν «ἐν δωματίῳ ἀτμοπλοίου, πνέοντος νοτιοδυ«τικοῦ ἀνέμου;»

— «Δὲν πιστεύω, κύριε, ὅτι ἔχω τι νὰ φο«βηθῶ ἐκ τῆς θαλάσσης. Εἶμαι ἀνὴρ ὑγιέστα«τος καὶ ῥωμαλέος, ἡ δὲ θαλασσοζάλη, ὡς ἡ ἡ«μικρανία καὶ τὰ νευρικὰ παθήματα, φαίνονταί «μοι ἀνήκοντα εἰς τὸ ὡραῖον φῦλον, τὸ χαῖρον «τὸ προνόμιον νὰ ὠφελῆται ἐκ πάσης περιστά«σεως ἵνα ἐφελκύῃ τὴν ἡμετέραν συμπάθειαν.»

— «Καὶ τοῦ προνομίου τούτου οὐδόλως, ὡς «βλέπω, σκοπεύετε ν' ἀμφισβητήσετε τὴν ἀπο«κλειστικὴν κάρπωσιν εἰς τὰς γυναῖκας. Εἶσθε «ὄντως ἱπποτικός.»

— «Εἰπέτε μᾶλλον ὅτι εἶμαι ὑγιέστατος.»

— «Σᾶς συγχαίρω, κύριε, ἐξ ὅλης καρδίας «εὐχόμενος νὰ σᾶς ἴδω οὕτως ὑγιαίνοντα καὶ «μετ' ὀλίγον. Ἀλλ' ἤδη συγχωρήσατε καὶ εἰς «ἐμὲ νὰ χρησιμοποιήσω τὰς ὀλίγας στιγμὰς «αἵτινες μὲ μένουσι νὰ ἑτοιμασθῶ πρὸς ὑποδο«χὴν τῆς θαλασσοζάλης.»

— «Μάλιστα, κύριε. Σᾶς προσκυνῶ.»

*
* *

Δύω ὥρας μετὰ τὸν ἀνωτέρω διάλογον ἡ ἀλαζὼν ὄψις τοῦ μικροῦ μυστακοφόρου ὑφίστατο σπουδαίαν μεταβολήν. Οὗτος ὠχρία, ἐσιώπα ἢ μόνον διὰ μονοσυλλάβων ἀπεκρίνετο καὶ ἐκ διαλειμμάτων ἔφερε τὴν χεῖρα εἰς τὸ μέτωπον ὡσεὶ θέλων νὰ ἐκδιώξῃ ὀχληροὺς λογισμούς· αἴφνης δὲ μετὰ βαθὺν στεναγμὸν ἠκούσθη κράζων βροντοφώνως·

— «Παιδὶ, μίαν λεκάνην.»

— «Κύριε, δὲν περισσεύει κἀμμία.»

— «Ἔστω, θὰ προσπαθήσω νὰ μὴ λάβω ἀνάγκην αὐτῆς.»

Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἦτο καύχησις· διότι ἡ ἀνάγκη λεκάνης καθίστατο κατὰ πᾶσαν στιγμὴν μᾶλλον κατεπείγουσα, ἐξακολουθούσης τῆς θαλάσσης νὰ περιδινῇ τὸ πλοῖον ὡς κέλυφος καρύου. Μετ' ὀλίγον ἀκούεται καὶ πάλιν ἡ φωνὴ τοῦ ἀνδρείου ἐκείνου κράζοντος ἐναγωνίως·

— «Παιδὶ, ποῦ εἶναι ἡ λεκάνη;»

— «Μετὰ μίαν στιγμὴν, Κύριε.»

Ἀλλὰ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ πρὶν περιῤῥονητὴς τῆς θαλασσοζάλης ἀπὸ ὠχροῦ ἔγεινε πράσινος καὶ τὴν κλίνην αὐτοῦ μετέβαλεν εἰς λεκάνην.

Ἀλλ' ὑπάρχει καὶ ἄλλου εἴδους ἀσθενὴς τὸν ὁποῖον ἡ θαλασσία ζάλη οὐδόλως ἐμποδίζει νὰ συνδιαλέγεται καὶ νὰ τρώγῃ μετ' ἀμειώτου ὀρέξεως. Ὁ τοιοῦτος περιδιαβάζει ἐπὶ τοῦ καταστρώματος συζητῶν περὶ πολιτικῆς, φιλοσοφίας, ἐμπορίου ἢ περιστρεφομένων τραπεζῶν. Ἐκ διαλειμμάτων ὅμως παρακαλεῖ τοὺς συνομιλητὰς νὰ συγχωρήσωσι αὐτὸν μίαν στιγμὴν, μεταβαίνει εἰς τὸ ὄπισθεν μέρος τοῦ πλοίου, κάμνει χύσιν εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἔπειτα ἐπιστρέφει ὡς εἰ οὐδὲν εἶχε συμβῆ.

Ἄλλοι πάλιν πάσχοντες κατέχονται ὑπὸ τοιούτου πόθου στερεᾶς, ὥστε προσφέρουσιν ὁλόκληρον τὴν περιουσίαν των, ἵνα ἀποβιβασθῶσιν ἀμέσως ὅπου δήποτε, ἔστω καὶ εἰς τὴν νῆσον τοῦ Ῥobινσῶνος, ὅστις τοὐλάχιστον δὲν ἔπασχε θαλασσοζάλην. Πολλοὶ τούτων ἱκετεύουσι τοὺς φίλους των, τὸν πλοίαρχον, τοὺς ναυτόπαιδας, τὸν μάγειρον, ἢ τὴν θαλαμηπόλον· νὰ ῥίψωσιν αὐτοὺς εἰς τὴν θάλασσαν ἵνα τελειώσωσι τὰ βάσανά των. Εἰς τὸν τοιαῦτα ζητοῦντα ἀπο-

κρίνονται συνήθως οἱ περιεστῶτες συρίζοντες πόλκαν ἢ προσφέροντες αὐτῷ τεμάχιον χοιρομηρίου, τὸ ὁποῖον ὁ δυστυχὴς ἀποποιεῖται μετὰ φρίκης.

Ἄξιος μελέτης εἶναι καὶ ὁ ἀσθενὴς ὁ ἐξ ὑπερηφανείας ζητῶν νὰ κρύψῃ τὴν ταραχήν του. Ἡ φυσιογνωμία αὐτοῦ ἐμφαίνει ὀδυνηρὰν ἀγωνίαν, αἱ παρειαί του εἶναι κάτωχροι, οἱ ὀφθαλμοὶ κοῖλοι καὶ μεγαλήτεροι τοῦ συνήθους, τὸ στόμα πικρὸν καὶ τὰ χείλη λευκά. Ἀλλ' ἐν τούτοις ἰσχυρίζεται ὅτι ἔχει κάλλιστα, καίτοι δὲ μὴ δυνάμενος σχεδὸν τίποτε νὰ φάγῃ, παραπονεῖται ὅτι τρὶς μόνον τῆς ἡμέρας παρατίθεται τροφὴ εἰς τοὺς ἐπιβάτας.

* * *

Αἱ γυναῖκες εἶναι ἐν γένει μᾶλλον τῶν ἀνδρῶν εὐπρόσβλητοι ὑπὸ τῆς θαλασσοζάλης, τὰ δὲ παιδία σπανίως πάσχουσιν ἐξ αὐτῆς. Ἐν τούτοις εἶδον ἄνδρας ἀκμάζοντας καὶ ῥωμαλέους βασανιζομένους ὑπὸ τῆς θαλάσσης ἐπὶ ὁλοκλήρους ἑβδομάδας καὶ ἀδυνατοῦντας νὰ φάγωσι τὸ παραμικρὸν, ἐνῷ νεαραὶ δέσποιναι καὶ δεσποινίδες, ἀνάλγητοι εἰς τὸν σάλον τοῦ πλοίου, ἀνεγίνωσκον, ἐκέντων, ἔψαλλον, συνέδεον ἐρωτικὰς σχέσεις καὶ ἔτρωγον εἰς τὴν τράπεζαν τὴν μερίδα τῶν μὴ τρωγόντων. Εἶδον δὲ καὶ βρέφη οἰκτρῶς βασανιζόμενα ὑπὸ τῆς θαλάσσης, ὁσάκις μάλιστα ἔπασχεν ὑπ' αὐτῆς ἡ γαλουχοῦσα αὐτὰ τροφός.

Ἀλλ' ἡ φοβερὰ αὕτη νόσος οὐδὲ τῶν ἀλόγων ζώων φείδεται. Κωμικωτάτη τῷ ὄντι εἶναι ἡ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ ταξειδίου ὄψις τῶν προβάτων, τῶν χοίρων, τῶν ὀρνίθων, τῶν νησσῶν καὶ τῶν ἰνδικῶν ἀλεκτρυόνων, οἵτινες πρὸς διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας κύπτουσι πρὸς ἀριστερὰ ὅταν κλίνῃ τὸ πλοῖον, πρὸς δεξιὰ καὶ τἀνάπαλιν. Οὐδέποτε ὅμως παραπονοῦνται οὐδ' εἰς ἄλλην τινὰ κίνησιν παραδίδονται πλὴν τῆς ταλαντεύσεως ταύτης, ἥτις εἶναι οὕτως ἐρρυθμος ὥστε νομίζει τις αὐτὴν διδαχθεῖσαν ὑπὸ ἐμπείρου ζωοδιδασκάλου. Μεταξὺ τῶν ζώων τούτων κωμικότατος ἀναντιρρήτως εἶναι ὁ ἀλεκτρυών, ὃν ἀντὶ Ἰνδοῦ, ἐβαπτίσαμεν ἐν Ἑλλάδι γάλλον. Οἱ ἐρυθροὶ αὐτοῦ λόφοι ὠχριῶσιν ὑπὸ τῆς θαλασσίου ἀγωνίας· ὁ ἄτονος ὀφθαλμός του φαίνεται ἐστερημένος βλέμματος καὶ οὐδεμία ἀπειλὴ δύναται νὰ καταπείσῃ αὐτὸν νὰ μετακινηθῇ· ἐνίοτε δὲ μόνον κλείει ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ὑψώνει συγχρόνως τὸν ἀντίστοιχον πόδα, ταχέως ὅμως κουρασθεὶς ἐν τοιαύτῃ θέσει ἀναλαμβάνει τὰς προτέρας τακτικὰς ταλαντεύσεις πρὸς δεξιὰν καὶ ἀριστεράν. Τὸ ἀξιότιμον τοῦτο πτηνὸν ὡς καὶ πᾶν ἄλλο ἐπὶ θαλάσσης ζῶον περιφρονεῖ πᾶσαν τροφὴν κατὰ τὰς πρώτας δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, βαθμηδὸν ὅμως συμβαίνει αὐτῷ ὅ,τι καὶ τῷ κόμητι Οὐγολίνῳ: ἡ πεῖνα νικᾷ τὸν πόνον.

* * *

Παρὰ πολλῶν ἀνεζητήθη καὶ ἀναζητεῖται ἀκόμη φάρμακόν τι κατὰ τοῦ θαλασσίου σάλου, ἀλλὰ μέχρι σήμερον οὐδὲν εὑρέθη εἰδικὸν ἀντίδοτον· ἄριστον δὲ μεταξὺ τῶν προταθέντων πρὸς μετρίασιν τοῦ κακοῦ ἀπεδείχθη ὁ καμπανίτης οἶνος, πολύτιμον ὄντως ἰατρικόν, τὸ ὁποῖον εἰς μὲν τοὺς νοσοῦντας παρέχει ὑγείαν, εἰς δὲ τοὺς καλῶς ἔχοντας προφύλαξιν ἀπὸ πάσης νόσου. Πολὺ βεβαίως θέλουσι λυπηθῆ ὅτε εὑρεθέντος τοῦ ῥιζικοῦ φαρμάκου τῆς ναυτιάσεως θέλει παύσει ἡ χρῆσις τοῦ ἡδυτάτου παρηγορητικοῦ.

Ὀρθὴ ἀπεδείχθη ἡ γνώμη τῶν διατεινομένων ὅτι ἐπὶ μεγάλου πλοίου ἡ ἐκ τῆς θαλάσσης ζάλη εἶναι μικροτέρα. Πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι ἐπὶ ἱστιοφόρου πλοίου ὑποφέρει τις ὀλιγώτερον ἢ ἐπὶ ἀτμοκινήτου, ἐφ' οὗ εἰς τὰς κατ' οὐδὲν μετριασθείσας ταλαντεύσεις τοῦ πλοίου προστίθεται ὁ κλονισμὸς τῆς μηχανῆς, πατὴρ πονοκεφάλων, καὶ ἡ δυσωδία τοῦ θερμοῦ ἐλαίου, ἡ ἱκανὴ καὶ φώκην νὰ ζαλίσῃ. Ἐν τούτοις ἂν ἔχῃς νὰ κάμῃς, ἀναγνῶστά μου, μακρὸν ταξείδιον, σὲ συμβουλεύω νὰ προτιμήσῃς ἀτμοκίνητον, διότι ἐξ ὅλων τῶν βασάνων τῆς θαλάσσης τὸ μέγιστον ἀναντιρρήτως εἶναι τὸ νὰ μένῃ τις πολλὰς ἡμέρας ἐπ' αὐτῆς.

[Oscar Comettant.] Ρ.

Η ΔΥΝΑΜΙΤΙΣ ΩΣ ΔΗΛΗΤΗΡΙΟΝ

Εἶναι ἄρά γε ἡ δυναμῖτις δηλητήριον; Πάντες μὲν γινώσκουσι τὴν ἐκρηκτικὴν δύναμιν τῆς οὐσίας ταύτης, γενικῶς ὅμως ἀγνοεῖται, ὅτι ἡ δυναμῖτις, εἰσερχομένη εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα, εἶναι ἐκ τῶν δραστικωτέρων δηλητηρίων.

Ἀναγινώσκομεν λοιπὸν περὶ τούτου ἐν τῇ *Kœlnische Zeitung*, ὅτι δίκη περὶ φαρμακείας εἰσήχθη ἐσχάτως ἐνώπιον τοῦ Δικαστηρίου τῆς Ὀππελνίας ἐν Σιλεσίᾳ, οἱ δὲ ἔνορκοι ἐξήνεγκον τὴν ἐτυμηγορίαν αὐτῶν.

Ἰδοὺ δὲ τὰ γεγονότα ὡς ἐξετυλίχθησαν ἐν τῇ συζητήσει·

Τῇ 13 τοῦ παρελθόντος νοεμβρίου ἐβεβαιώθη ὁ θάνατος γυναικὸς ὀνόματι Κανζιόρα, μετὰ δύο δὲ ἡμέρας ἀπέθανε καὶ ὁ σύζυγος αὐτῆς· ἐν τούτοις μέχρι τῆς 10 νοεμβρίου ἀμφότεροι ἦσαν ὑγιέστατοι. Παρευθὺς λοιπὸν ὑπῆρξαν ὑπόνοιαι περὶ ὑπάρξεως ἐγκλήματος, καὶ αἱ ὑποψίαι ἐστράφησαν κατὰ τῶν συζύγων Οὐολλνὸ, οἵτινες συγκατώκουν μετὰ τῶν συζύγων Κανζιόρα. Οἱ Οὐολλνὸ εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καταβάλλωσιν ἰσοβίως σύνταξίν τινα τοῖς συζύγοις Κανζιόρα.

Ἡ ἀνάκρισις ἐβεβαίωσεν, ὅτι ἡ σύζυγος Οὐολλνὸ παρεσκεύασε τοῖς συζύγοις Κανζιόρα φαγητὸν, εἰς ὃ ἀνέμιξε δυναμῖτιδα, καὶ ὅτι ὁ θάνατος τῶν δύο συζύγων ἔπρεπε νὰ ἀποδοθῇ εἰς

τὴν κατάποσιν τῆς δηλητηριώδους ταύτης οὐσίας, τοῦθ' ὅπερ μάλιστα ἐπεκυρώθη κατὰ τὴν αὐτοψίαν ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ Ῥόσενφελδ.

Ἐν τούτοις τὸ δικαστήριον ἀμφέβαλλε κατ' ἀρχὰς, ἂν ὤφειλε νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν πειθόμενον εἰς τὴν κρίσιν ἑνὸς καὶ μόνου ἀνθρώπου, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ φαρμακεία διὰ δυναμίτιδος οὐδέποτε εἶχε παρουσιασθῆ ἐνώπιον τῶν δικαστηρίων.

Ὅθεν ἐζητήθη ἡ γνώμη τοῦ Ἰνστιτούτου τῆς Σιλεσίας, ἥτις εὑρέθη κατὰ πάντα σύμφωνος τῆς τοῦ ἰατροῦ Ῥόσενφελδ. Τὸ Ἰνστιτοῦτον ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ θάνατος τῶν συζύγων Κανζιόρα προῆλθεν ἀποκλειστικῶς ἐκ τῆς καταπόσεως ἰσχυρᾶς δόσεως νιτρογλυκερίνης. Ἡ νεκροψία ἀνεκάλυψε τοῦτο ἐν τοῖς σπλάγχνοις, ἐν οἷς ἐφαίνοντο τὰ ἀποτελέσματα δραστικωτάτου δηλητηρίου, καταστρέφοντος τὸν ὀργανισμόν.

Ἡ χημικὴ ἀνάλυσις ἐπεβεβαίωσε τὴν ἐν τῷ στομάχῳ ὕπαρξιν νιτρικοῦ ὀξέος. Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι ἡ δυναμῖτις ἀποτελεῖται ἐκ νιτρογλυκερίνης καὶ σώματός τινος πορώδους· ἡ νιτρογλυκερίνη παράγεται ἐκ σκευασίας γλυκερίνης καὶ νιτρικοῦ ὀξέος.

Τὸ δικαστήριον ἐκήρυξε τοὺς κατηγορουμένους ἐνόχους· καὶ τὴν μὲν γυναῖκα ἔνοχον φαρμακείας ἐκ προμελέτης κατὰ τῶν δύο συζύγων Κανζιόρα, τὸν δὲ σύζυγον ἔνοχον φαρμακείας ὡς παρασχόντα συμβουλήν.

Ἡ σύζυγος Οὐολλνὸ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, ὁ δὲ σύζυγος αὐτῆς εἰς δέκα ἐτῶν εἱρκτήν.

Ν. Δ. Λ.

ΔΕΙΓΜΑΤΑ ΕΝΘΕΡΜΟΥ ΦΙΛΟΠΑΤΡΙΑΣ

Ὑπὸ τῆς οἰκείας ἐπιτροπῆς ἐδημοσιεύθη ἐσχάτως ἔκθεσις τῆς κατοστάσεως τοῦ «Ἐθνικοῦ στόλου», ἀπὸ τῆς 1 Ἰανουαρίου μέχρι τέλους δεκεμβρίου 1876. Ἐξ αὐτῆς ἀποσπῶμεν τὰς ἑξῆς προσφοράς, ἃς κρίνομεν ἀξίας ἰδιαιτέρας μνείας. Σ. τ. Δ.

Ἐν Καΐρῳ πτωχός τις μάγειρος τζιερίων (σηκοτίων), ἀνοίξας τὸ συρτάριον τοῦ τραπεζίου του ἔλαβε σύμπαντα τὰ κεφάλαιά του, ἅτινα συνίσταντο εἰς 30 Αὐστριακὰ τάλληρα, καὶ εἰπὼν— Πρόκειται διὰ τὸν ἐθνικὸν στόλον τῆς Ἑλλάδος; ἐνεχείρησεν αὐτὰ τῇ εἰδικῇ ἐπιτροπῇ.— Ἱκὶς τις δὲ ὑπηρετῶν παρ' αὐτῷ, καὶ ἰδὼν τὰ γενόμενα, παρεκάλεσε τὸν μάγειρον νὰ προσθέσῃ καὶ ἓν μηνιαῖον διὰ λογαριασμόν του.

— Πτωχός τις Κύπριος μὴ ἔχων τι νὰ συνεισφέρῃ, προσήνεγκε χρυσοῦν δακτυλίδιον, ὅπερ ἔφερεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ.

— Ὁ κ. Βασίλειος Γόμπος ἀπέστειλε τὸ χρυσοῦν ὡρολόγιόν του μετὰ τῆς χρυσῆς ἁλύσεως, ἔτι δὲ καὶ φράγκα 400 ὡς συνδρομήν.

— Ὡσαύτως καὶ ὁ ἐν Ταϊγανίῳ διαμένων ὁπλαρχηγὸς τῆς τελευταίας Κρητικῆς ἐπαναστάσεως Χατζῆ Μιχάλης προσήνεγκε τὸ χρυσοῦν ὡρολόγιόν του μετὰ τῆς συνοδευούσης αὐτὸ χρυσῆς ἁλύσεως.

— Ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ «Ἑλλ. Ἐργατικὴ Ἑταιρία», σκοποῦσα τὴν ἀμοιβαίαν τῶν μελῶν περίθαλψιν ἐν ὥρᾳ ἀσθενείας, ἀπέστειλε τῇ ἐπιτροπῇ τὸ ἐκ λιρ. ὀθωμ. 80 περίσσευμα.

— Ἄλλη τις Φιλεκπαιδευτικὴ Ἀδελφότης τοῦ λαοῦ, ἐν ὑποδούλῳ ἐπαρχίᾳ, ἀπέστειλε περὶ τὰς 2,000 δραχμάς.

— Ὁ ἐπιστάτης τοῦ ταχυδρομείου Φιλιατρῶν κ. Χρ. Χριστόπουλος ἔπεμψεν ὁλόκληρον τὴν ἐκ δρ. 38 μισθοδοσίαν του.

— Ὁ φαλαγγίτης τοῦ γ' λόχου τῆς Πανεπιστημ. Φάλαγγος κ. Γ. Δημητριάδης προσήνεγκε τὴν βιβλιοθήκην του, ἥτις ἐκποιηθεῖσα ἀπέφερε δρ. 400.

— Τὰ ἐν τῷ Μεταξουργ. καταστήματι τοῦ κ. Φὲλς (ἐν Καλάμαις) ἐργαζόμενα πτωχὰ κοράσια ἐκ τοῦ γλίσχρου ἡμερομισθίου των ἔπεμψαν διὰ τοῦ κ. Ἀλούπη δρ. 12.30.

ΚΟΚΚΟΙ ΚΟΙΝΟΥ ΝΟΟΣ

Ἐπὶ τῆς ἀπολύτου Μοναρχίας ἐν τῇ Γαλλίᾳ, οἱ Ὑπουργοὶ, ὁσάκις ἤθελον νὰ παραιτηθῶσιν, ἔγραφον τῷ Βασιλεῖ τὸ ἑπόμενον κατ' ἀναλλοίωτον τύπον γράμμα:

«Αὐθέντα, ὁ κύριος (δεῖνα), Ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν «[ἐξωτερικῶν ἢ ἄλλου ὑπουργείου], ὡς δόξαν «μόνην ἑαυτῷ κρίνων ταύτην νὰ κατέχῃ, καὶ «ἀπὸ τῶν χειρῶν τοῦ Βασιλέως νὰ λάβῃ, τὴν «εἰκόνα τῆς Αὐτοῦ Μεγαλειότητος, τολμᾷ νὰ «ἱκετεύσῃ τὸν Βασιλέα καὶ Κύριόν του, ἵνα εὐα«ρεστούμενος τῷ ἀπονείμῃ τὴν ἐξοχωτάτην εὔ«νοιαν αὐτήν. Τίτλους δὲ ὅπως τύχῃ τῆς εἰκό«νος κέκτηται ἑαυτῷ τὸ βαθύτατον σέβας καὶ «τὴν ἀναλλοίωσιν ἀφοσίωσιν, ἣν ἐσαεὶ ἀποδείξει «ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως (δεῖνα).»

Ὁ Βασιλεὺς *ἀντέγραφεν*, ἢ ἔγραφε κατέναντι τῆς ἐπιστολῆς ἐπὶ τοῦκενοῦ, *καλῶς* [bon], ὅπερ ἐσήμαινεν τῆς παραιτήσεως τὴν ἀποδοχήν. Τοιαύτην δὲ παραίτησιν ἀπηύθυνε καὶ πρὸς τὸν Λουδοβίκον ΙΣΓ' τῇ 3(15) Ἰουλίου 1791 ὁ Ὑπουργός του Σκιπίων Καρπονᾶ, εἰ καὶ τὴν 8(20) Ἰουνίου παρέστη, ἐσταυρωμένας ἔχων τὰς χεῖρας, εἰς τὴν εἰσβολὴν τοῦ λαοῦ τῶν Παρισίων εἰς τὰς Τουϊλλερίας.

Ὁπόσον αἱ φράσεις καθίστανται γελοῖαι, ὅταν δὲν ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὰ πράγματα! Καὶ ὅμως, σήμερον ἔτι, ὅτε παράδοξα τὰ τοιαῦτα φαίνονται ἡμῖν, ἡμεῖς αὐτοὶ ἀπροσέκτως δὲν γινόμεθα τῶν αὐτῶν ἀποπλανήσεων ὑποκριταί, ὅτε συνηθέστατα, καὶ συμμορφούμενοι ἁπλῶς τῷ τύπῳ, γράφομεν, Ὑπουργοὶ ὄντες: «Τῆς Ὑ«μετέρας Μεγαλειότητος πιστότατος ὑπήκοος «καὶ ταπεινότατος θεράπων»; Πόσοι Ὑπουρ-

γοί, καὶ ἀλλαχοῦ καὶ παρ' ἡμῖν, τὰς αὐτὰς μετεχειρίζοντο φράσεις, καθ' ἣν στιγμὴν, ἐν τῇ συνειδήσει αὐτῶν, πᾶν ἄλλο ἦσαν ἢ ὁποῖοι ἤθελον νὰ ὑπογράφωνται, «πιστοὶ ὑπήκοοι καὶ τα«πεινοὶ θεράποντες», ἴσως δὲ καὶ συνωμόται ἦσαν κατὰ τοῦ ἰδίου Βασιλέως! Ἀλλὰ, ἵνα ὦμεν δίκαιοι, καὶ αὐτοὶ οἱ Μονάρχαι μυρμάκες τὴν αὐτὴν μετῆλθον γλῶσσαν τοῦ νεκροῦ τύπου, πρὸς ὁμοίους ἢ ὑποδεεστέρους. **

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

Διὰ τρία πράγματα μετανοεῖ ὁ φρόνιμος· *ἂν ἐνεπιστεύθη μυστικὸν εἰς γυναῖκα*, ἂν ἐταξείδευσε διὰ θαλάσσης, ἐν ᾧ ἠδύνατο νὰ ταξειδεύσῃ διὰ ξηρᾶς καὶ ἂν ἄπρακτος διῆλθεν ἡμέραν τινά.

*

Τρία ζῶσιν εἰς βάρος ἄλλων τριῶν· οἱ δικηγόροι ἀπὸ τῶν ζώντων, οἱ ἰατροὶ ἀπὸ τῶν ἀσθενῶν καὶ οἱ παπάδες ἀπὸ τῶν νεκρῶν.

*

Τὸ κακὸν χαράσσεται ἐπὶ λίθου, τὸ καλὸν ἐπὶ ἄμμου. (Παροιμίαι γερμανικαί).

ΠΛΙΑ, ΤΑΝΤΑΛΙΔΗ,

Τῷ ἀειμνήστῳ διδασκάλῳ.

Ἀκοῦς τ' ἀηδόνια 'ς τὸ βουνὸ, πῶς συνερίζουν πάλι;
Ἀκούεις, πῶς τὸ σήμαντρο τὴν προσευχή του ψάλλει
'ς τῆς Παναγιᾶς τὴν ἐκκλησιά;
Σήκω, πατέρα! Κούμβησε 'ς τ' ἀσθενικό μου χέρι
νὰ βγοῦμε ν' ἀναπνεύσουμε τὴν αὔρα ποῦ μᾶς φέρει
τὴν πρώτη τῆς αὐγῆς δροσιά.

Σήκω, καὶ σ' ἔφερα χλωρὸ, μαγιάτικο λουλοῦδι,
κ' ἕνα καινούριο σ' ἔγραψα, 'ς ἂν τῶθελες, τραγοῦδι,
μ' ἕνα πρωτόβγαλτο σκοπό,
καὶ ἦρθα καὶ σοῦ τῶρερα ς' τὸ μαῦρό σου κρεββάτι,
καὶ κλαίγω νὰ μὲ λυπηθῇς, νὰ σηκωθῇς κομμάτι
καὶ νὰ μὲ βάλῃς νὰ σ' τὸ πῶ.

Ξανὰ στολίσθηκεν ἡ γῆ κι' ἀνθῆσαν τὰ λειβάδια,
καὶ βόσκουν 'ς τὴν ἀκρογιαλιὰ τ' ἀσπρόμαλα κοπάδια,
μὲ τὴ γλυκειὰ φλογέρα.
Κ' ἡ νειάς, ποῦ σοῦ μαζόνανε πουρνιάτικα λουλούδια
σκορπίζουνε τὰ μαγικά τῆς λύρας σου τραγούδια
'ς τὸν μοσκερὸν ἀγέρα.

Κι' ἀπ' τὴ γλυκειά σου μουσικὴ τὸ κῦμ' ἀναγαλλιάζει
καὶ μ' ἔρωτα τὴν ἀμμουδιὰ 'ς τὸν ὕπνο τ' ἀγκαλιάζει
καὶ πάλ' ὀπίσω ξεψυχᾷ.
Καὶ μαγεμένα τοῦ γιαλοῦ τὰ ψάρια, τὰ ψαράκια
γλυκοφιλιοῦνται χορευτά, 'ς ἂν νᾶταν ἀδερφάκια,
καὶ πέφτουν ἔξω 'ς τὰ ρυχά.

Γιατί ἡ καρδιά σου τῆς Αὐγῆς τὸν ἔρωτ' ἀπαρνήθη,
καὶ τὸ τραγοῦδι δὲν λαλεῖ 'ς τὰ φλογερά σου στήθη,
καθὼς λαλοῦσε μιὰ φορά;
Γιατί ἔσβυσε τὸ σπλαχνικὸ λαμπάδι τῆς στοργῆς σου,
καὶ μ' ἄφηκε δισόρφανο, τ' ὀρφανικὸ παιδί σου,
χωρὶς ἐλπίδα καὶ χαρά;

Σ' τὴ λύρα, ποῦ μὲ 'χάρισες, μιὰ κόρδα μ' ἔχει σπάσει,
καὶ τὸ φαιδρό σου τὸ σκοπὸ φοβοῦμαι μὴν ξεχάσῃ
ἡ λαλιά μ' ἡ παιδική!

Σήκω, πατέρα! Κροῦσέ με τ' ἁρμονικὸ βιολί σου,
καὶ ταίριασέ μ' ἀκόμη μιὰ πά' 'ς τὴ χρυσῆ χορδή σου
τὴ δόλια μου τὴ μουσική!

Νὰ ψάλω 'να γλυκὸ σκοπό, τὸ Χάρο νὰ κοιμίσω,
νὰ 'μβω 'ς τὴ μαύρη του σπηλιὰ, πατέρα, νὰ χυμίσω,
νὰ ρθω 'ς τὴν ἀγκαλιά σου.
Ἢ νὰ σὲ κλέψ' ἀπὸ τὸ βαθὺ, τὸ παγερὸ σκοτάδι,
ἢ νὰ 'πομείνω νὰ πιστῶ, νὰ σκλαβωθῶ 'ς τὸν Ἅδη,
γιὰ νὰ λαλῶ κοντά σου!

Ἀειφίν, 1877, 2)15 Αὐγούστου.

Γ. Μ. Βαγιανος.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Πῶς ζῇ Πῖος ὁ Θ'.

Πολλὰ πολλάκις ἐγράφησαν περὶ τῆς καθ' ἡμέραν διαίτης Πίου τοῦ Θ'. Ἀλλὰ τὰ πολιτικὰ συμβάντα, μεθ' ἃ ὁ Πάπας ἀπεφάσισε νὰ μὴ ἐξέρχηται τοῦ Οὐατικανοῦ, καὶ ἡ ἐκ τῆς ἡλικίας ἀσθένεια ἐπήνεγκον πολλὰς μεταβολὰς εἰς τὸν ἁπλοϊκὸν καὶ μεγαλοπρεπῆ συγχρόνως Πατέρα.

Κατά τε λοιπὸν τὸν χειμῶνα καὶ κατὰ τὸ θέρος Πῖος ὁ Θ' ἐγείρεται τῇ ἕκτῃ ὥρᾳ τῆς πρωΐας, μόνον δὲ πρό τινων μηνῶν, ὡς ἐκ τῶν ῥευματισμῶν, ἐξ ὧν πάσχει, ἐνδύεται τῇ βοηθείᾳ τοῦ θαλαμηπόλου Ζανγολίνου. Μετὰ τοῦτο προσεύχεται ἐν ἐγγὺς κειμένῳ δωματίῳ, ὅπως προπαρασκευασθῇ διὰ τὴν λειτουργίαν, ἣν τελεῖ νῦν τῇ ὀγδόῃ ὥρᾳ ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ εὐκτηρίῳ, συνεχομένῳ πρὸς τὸν θάλαμον αὐτοῦ. Δέεται δὲ μετὰ κατανύξεως βαθείας καὶ εὐσεβείας, βυθιζούσης πολλάκις αὐτὸν εἰς δάκρυα. Κατόπιν ὁ ἅγιος Πατὴρ ἀκροᾶται τῆς δευτέρας λειτουργίας, τελουμένης παρά τινος τῶν ἐφημερίων αὐτοῦ, καὶ εἶτα ἀπέρχεται.

Σημαίνει τότε ἡ ἑννάτη, καὶ ὁ Πάπας προγευματίζει· τὸ πρόγευμα ἀποτελεῖται ἐκ ζωμοῦ, καφφὲ καὶ μικροῦ ποτηρίου οἴνου τῶν Βορδιγάλλων.

Ἔρχεται κατόπιν ὁ Καρδινάλιος Συμεών, Γραμματεὺς, ἵνα συσκεφθῇ μετὰ τῆς Παναγιότητος Αὐτοῦ, ἐκτὸς τῆς Τετάρτης καὶ τῆς Παρασκευῆς, καθ' ἃς ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ τοῦ ἀναπληροῦντος αὐτόν· μετὰ τὴν συνεννόησιν ταύτην, ὁ Ἅγιος Πατὴρ ἀναγινώσκει τὰς πολυαρίθμους πάντοτε ἐπιστολὰς, καὶ ἔπειτα ἄρχονται αἱ ἰδιαίτεραι ἀκροάσεις, ὧν εἶναι γνωστὸς ὁ κανονισμός· οἱ μὲν ἄνδρες λοιπὸν φέρουσιν ἔνδυμα μέλαν καὶ λαιμοδέτην λευκὸν, οὐχὶ δὲ χειρόκτια. Εἰσερχόμενοι εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ Ἁγίου Πατρὸς, εἰς ὃν δέχεται τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1870 ἔτους, γονυπετοῦσι τρίς. Οἱ πρίγκιπες καὶ αἱ πριγκίπισσαι δὲ, ἐπισκέπτονται αὐτὸν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ. Ὁ Πάπας κάθηται, οἱ δὲ πιστοὶ ἵστανται ὄρθιοι ἢ γονυκλινεῖς. Μόνον οἱ καρδινάλιοι καὶ οἱ πρίγκιπες ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ κάθηνται ἐνώπιον τοῦ Πάπα ἐπὶ μικροῦ σκαμνίου.

Τοῦτο δὲ εἶναι καὶ τὸ δυσχερέστερον τῶν καθηκόντων τοῦ Ἁγίου Πατρὸς, διότι πρόκειται περὶ τῶν σπουδαιοτέρων ζητημάτων, τῶν ἐπαγγολούντων καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν κοινωνίαν. Καρδινάλιοι, ἐπίσκοποι, πρίγκιπες, πρεσβευταὶ, ἱεραπόστολοι, ἱερεῖς, πιστοὶ συρρέουσιν ἐκ πάντων τῶν μερῶν τοῦ Κόσμου, ὅπως φέρωσι πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Ἐκκλησίας τὰς ἱκεσίας καὶ τὴν ὑποταγήν. Ἄλλοτε ὤφειλον νὰ ἀσπάζωνται τὸ σάνδαλον αὐτοῦ, πλὴν ἡ ἐκ τῆς ἡλικίας ἀσθένεια δὲν ἐπιτρέπει πλέον τῷ Πάπᾳ νὰ προτείνῃ τὸν πόδα, καὶ πάντες σήμερον μετέχουσι τῆς τιμῆς τοῦ νὰ ἀσπάζωνται τὴν χεῖρα αὐτοῦ. Ἔπειτα ἄρχεται ἡ ἀκρόασις. Μετὰ τὸ πέρας ὁ Ἅγιος Πατὴρ κρούει κωδωνίσκον καὶ εἰσέρχεται ἄλλος, εἰσαγόμενος ὑπὸ τοῦ ἐν ὑπηρεσίᾳ ἀρχιερέως. Μόνον δὲ οἱ ἄνδρες γίνονται δεκτοὶ τοιουτοτρόπως ἐν τοῖς δωματίοις τοῦ Πάπα, κατὰ κανόνα ἀπαράβατον. Αἱ κυρίαι εἰσέρχονται εἰς ἄλλας αἰθούσας.

Συνήθως περὶ τὴν μεσημβρίαν Πῖος ὁ Θ' ἐξέρχεται τοῦ δωματίου χάριν τῶν ἡμιεπισήμων ἀκροάσεων, καὶ μετὰ ταῦτα, ἂν ἡ Παναγιότης Αὐτοῦ δὲν καταβῇ εἰς τὸν κῆπον, συναθροίζει περὶ αὐτὴν τοὺς οἰκείους, ἤτοι καρδιναλίους, ἀρχιερεῖς καὶ ἄλλους ἐπισήμους ἄνδρας.

Περὶ τὴν $4\frac{1}{2}$ περίπου ἀποχαιρετᾷ τοὺς οἰκείους τούτους, ἵνα προσευχηθῇ μετὰ τοῦ αὐλάρχου Ricci. Τῇ δευτέρᾳ ὥρᾳ μ.μ. ὁ Πάπας γευματίζει· τὸ γεῦμα ἀποτελεῖται ἐκ ζωμοῦ, κρέατος μετὰ χόρτων, κρέατος ψητοῦ, ἀσπαράγων καὶ ὀπωρικῶν. Πρὸ πενταετίας μόνον, ὑπείκων τῇ συμβουλῇ τοῦ ἰατροῦ, πίνει καὶ οἶνον τῶν Βορδιγάλλων. Οἱ οἰκεῖοι ὑπηρετοῦσιν αὐτῷ ἐναλλὰξ· εἰς ἕκαστον δὲ φαγητὸν γονυπετοῦσι, καὶ ὅταν ἐξέρχωνται καὶ ὅταν εἰσέρχωνται. Ὁ κρατῶν τὴν οὐρὰν τοῦ μανδύου αὐτοῦ καὶ ἰδιαίτερος γραμματεὺς τῆς Αὐτοῦ Παναγιότητος κύριος Genni γευματίζει πάντοτε μετὰ τοῦ Πάπα.

Περὶ τὴν $4\frac{1}{2}$ ἐπισκέπτεται τὸ ἐν τῷ εὐκτηρίῳ μέρος, ὅπου κεῖται ἡ Ἁγία Μετάληψις, κατόπιν δὲ περιπατεῖ ὀλίγον μετὰ δύο ἀκολούθων ἐν τῷ Ἀνακτόρῳ. Ἀλλὰ κατὰ τὸν καύσωνα κατέρχεται καὶ εἰς τὸν κῆπον, καὶ διά τινος τῶν ἀκολούθων, ῥίπτει ὀλίγον ἄρτον εἰς τὰ ἐκεῖ πτηνά.

Μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν καὶ περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἄρχονται πάλιν αἱ ἰδιαίτεραι ἀκροάσεις, διαρκοῦσαι μέχρι τῆς ἑννάτης, μεθ' ὃ συνέρχονται περὶ τὸν Πάπαν οἱ ἐν τῷ Ἀνακτόρῳ. Αἱ συνομιλίαι διαρκοῦσι περὶ τὸ ἓν τέταρτον τῆς ὥρας, καὶ ἔπειτα πάλιν ὁ Πάπας δειπνᾷ ὡς ἀσκητής· πίνει τουτέστι ζωμὸν καὶ τρώγει δύο μόνον γεώμηλα. Ἀποσύρεται τέλος εἰς τὸν κοιτῶνα, ἵνα κοιμηθῇ, ὁ δὲ ἐν τῷ ἐγγὺς δωματίῳ παρακοιμώμενος ἀκούει πολλάκις τὴν Παναγιότητα Αὐτοῦ ψάλλουσαν ψαλμοὺς καὶ ἄσματα ἐκκλησιαστικά. Ἡ κλίνη τοῦ Πάπα εἶναι ἐκ σιδήρου καὶ ἄνευ παραπετασμάτων, οὐδέποτε δὲ ἐν τῷ κοιτῶνι ἀνάπτει πῦρ.

Δρόμος μεταξὺ περιστερᾶς καὶ ἀτμαμάξης.

Ἡ ἐφημερὶς *Φόρδην Μίγδην* γράφει ὅτι ἐσχάτως ἐξετελέσθη ἐπὶ τῆς μεταξὺ Δούβρου καὶ Λονδίνου σιδηροδρομικῆς γραμμῆς περίεργος δρόμος μεταξὺ ταχυδρομικῆς ἁμαξοστοιχίας καὶ περιστερᾶς, φερούσης ἄγγελμα διὰ τὸν πρεσβευτὴν τῆς Γαλλίας.

Τὸ πτηνὸν τοῦτο κατάγεται ἐκ Βελγικῆς καὶ εἶνε ταχυδρομικόν. Ὅτε ἡ ἁμαξοστοιχία ἀνεχώρει ἐκ Δούβρου, Γάλλος ὑπάλληλος ἀπέλυσε τὴν περιστερὰν ἐκ τῆς θυρίδος ἁμάξης. Τὸ πτηνὸν εὐθὺς ἐπέταξεν εἰς ὕψος ἡμίσεος μιλλίου καὶ περιεστράφη κατὰ διαφόρους διευθύνσεις, μεθ' ὃ ἐτράπη τὴν πρὸς τὸ Λονδῖνον.

Ἀφ' ἑτέρου ἡ ἁμαξοστοιχία, ἥτις οὐδαμοῦ σταματᾷ, ἀλλὰ βαίνει μεθ' ὅλης τῆς δυνάμεως, ἔτρεχε μὲ ταχύτητα 60 μιλλίων καὶ κατ' ἀρχὰς τὸ πτηνὸν καθυστέρει· οἱ ὑπάλληλοι μάλιστα τοῦ σιδηροδρόμου προέλεγον ὅτι ἡ μικρὰ ἀγγελιαφόρος ἔμελλε νὰ ἡττηθῇ ὑπὸ τῆς ἰσχυρᾶς τῆς ἀτμαμάξης δυνάμεως· ἀλλ' ἡ περιστερὰ μετ' ὀλίγον ἀνεγνώρισε τὴν ὁδὸν καὶ ἐτράπη τὴν εὐθεῖαν διερχομένη διὰ τοῦ Μαίνδστου καὶ τοῦ Σίττιγξ βὸρν, ὥστε ἐκέρδαινεν $6\frac{1}{2}$ μίλλια, τῆς ἀποστάσεως μεταξὺ Δούβρου καὶ Λονδίνου διὰ τῆς πτήσεως πτηνοῦ οὔσης 70 μίλλια, ἐνῷ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου εἶνε $76\frac{1}{2}$, κατώρθωσε δὲ νὰ φθάσῃ εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον εἴκοσι λεπτὰ πρὸ τῆς ἀτμαμάξης.

Ἐπιστολὴ φιλέλληνος.

Ὁ «Ἐθνοφύλαξ» ἐδημοσίευσε μετάφρασιν ἐπιστολῶν τινων, ἃς ὁ ἐπιφανὴς συγγραφεὺς καὶ φιλέλλην Ἐδουάρδος Κινὲ ἔγραψεν ἐν Ἑλλάδι, ἐν ἔτει 1829, πρὸς τὴν μητέρα καὶ τὴν μνηστήν του. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων, γεγραμμένων δι' ὕφους ἀφελοῦς καὶ παρεχουσῶν ζωηρὰν εἰκόνα τῆς καταστάσεως καὶ τῶν ἐρειπίων τῆς τότε Ἑλλάδος, ἀποσπῶ τὴν ἑπομένην·

Αἴγινα, 24 Ἀπριλίου 1829.

Ἔρχομαι ἐξ Ἀθηνῶν, ἀγαπητὴ φίλη. Διῆλθον δύο ἡμέρας ἐν μέσῳ τῶν Τούρκων. Λέμβος ἑλληνικὴ μ' ἔφερε μέχρι τοῦ λιμένος Πειραιῶς καὶ ἐκεῖθεν ἀνῆλθον πρὸς τὴν πόλιν. Οἱ πλανώμενοι στρατιῶται ὅσους συνήντησα, ἠρκέσθησαν καταρώμενοί με, καὶ εἰσῆλθον αἰσίως ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῶν τειχῶν. Ἐπεσκέφθην ἐλευθέρως ἅπαντα τὰ ἐρείπια, ἐκτὸς τῆς Ἀκροπόλεως, εἰς ἣν δι' οὐδενὸς μέσου ἠδυνήθην νὰ εἰσέλθω. Μετὰ ταῦτα ἐπέβην τοῦ ἵππου μου καὶ διέτρεξα τὰ περίχωρα, ἀναζητῶν τὰ ὕδατα τοῦ Ἰλισσοῦ καὶ τοῦ Κηφισοῦ. Εἶνε ἀδύνατον νὰ περιγράψω τὴν ἔκτακτον καὶ ἀληθῶς θαυμασίαν ἐντύπωσιν ἣν

προξενοῦσιν αἱ δυστυχεῖς Ἀθῆναι ἐγκατελελειμέναι εἰς τοὺς καταστροφεῖς. Ἡ πόλις εἶνε κατεστραμμένη μέχρις ἐδάφους· δὲν μένουν εἰμὴ φοίνικές τινες καὶ ἀρχαῖα μνημεῖα, περὶ ὧν ὀλίγον φροντίζουσιν οἱ Τοῦρκοι. Ἐπεσκέφθην κατὰ καθῆκον τὸν Πίμπασην ὅστις δὲν μ' ἐδέχθη κακῶς, καίτοι ὢν ἀληθὴς δήμιος. Πρὸ μικροῦ εἶχον ἰδεῖ, οὐχὶ μακρὰν τῶν κήπων τῆς Ἀκαδημίας, ἀγρὸν πλήρη ἀνθρωπίνων κεφαλῶν ἃς αὐτὸς εἶχε κόψει.

Τὸ ταξείδιον τοῦτο εἰς Ἀθήνας ἰσοδυναμεῖ δι' ἐμὲ πρὸς ὁλόκληρον βίον. Καὶ μόλα ταῦτα πρὸς τὴν ἑσπέραν τῆς δευτέρας ἡμέρας ἠναγκάσθην νὰ ἐπανέλθω εἰς τὴν θαλασσοπορίαν. Οἱ Ἕλληνες, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐλεύσεώς μου, εἶχον ἐκτελέσει ἐπιδρομὴν μέχρι τῶν ὑπωρειῶν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ὁ ἐν Ἀθήναις ἠρεθισμένος πληθυσμὸς δὲν παρέχει εὐχαρίστως συντρόφους. Περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἐπανῆλθον πρὸς τὴν λέμβον ἥτις μὲ ἀνέμενεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ λιμένος Πειραιῶς καὶ κατεφύγομεν ὅπως διέλθωμεν τὴν νύκτα ἐπὶ μικρᾶς ἐρήμου νήσου, ἐν τῷ στενῷ τῆς Σαλαμῖνος.

—

Ἀναφορὰ Ἐλβετοῦ.

Εἰς τὸν ζωολογικὸν κῆπον τῶν Παρισίων ὑπῆρχεν ὡραιοτάτη δρομάς, ἥτις εὑρεθεῖσα εἰς ξένον καὶ ψυχρὸν κλίμα ἐμαραίνετο ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν. Διὰ νὰ ζωογονήσωσι τὴν σχεδὸν σβεσθεῖσαν θερμότητά της διέταξαν οἱ ἰατροὶ νὰ τῇ δίδωνται καθ' ἑκάστην τέσσαρες φιάλαι καλοῦ οἴνου καὶ ἄρτος. Ἡ φροντὶς τῆς ἀσθενοῦς ἐνεπιστεύθη εἰς Ἐλβετόν τινα, ὅστις τακτικώτατα τῇ παρέθετε τὸ ὀρεκτικὸν δεῖπνον καὶ ἐν τούτοις τὸ δυστυχὲς ζῶον ἐμαραίνετο ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ ὁ θάνατός του ἦτο βέβαιος. Τότε ὁ καλὸς Ἐλβετὸς ὑπῆγεν ἱκετικῶς νὰ ζητήσῃ τὴν ἀμοιβὴν τῶν τόσων του φροντίδων πρὸς τὴν θνήσκουσαν.—Καὶ τί θέλεις; τὸν ἠρώτησεν ὁ διευθυντὴς τοῦ καταστήματος.—Νὰ διορισθῶ εἰς τὴν θέσιν τῆς δρομάδος.

Εἰς Ἀνάγνωστης.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

—

Περὶ τῆς τῶν ὀρνίθων ἀσθενείας.

Ὁ κ. Δ. Χριστίνης, λαβὼν ἀφορμὴν ἐξ ἀσθενείας παρατηρηθείσης ἀπό τινος εἰς τὰς ὄρνιθας, ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, ἐδημοσίευσε διὰ τῆς «Καρτερίας» ἀξιόλογον διατριβήν, ἐξ ἧς ἀποσπῶμεν τὰ ἑπόμενα·

Κατὰ τὰς ἀκριβεῖς παρατηρήσεις μου κατὰ τὴν θεραπείαν τῶν ὀρνίθων καὶ νησσῶν (παπιῶν) τοῦ ἐνταῦθα πτηνοτρόφου κ. Πτολεμαίου, διέγνων ὅτι ἀμφότερα τὰ εἴδη τῶν πτηνῶν τούτων ὑπέφερον ἐν πρώτοις ἀπὸ δυσκοιλιότητα καὶ ἐμφράξεις τοῦ ἥπατος προερχομένας ἐκ τῆς ξηρᾶς, ἐκ σπόρων ἰδίως, τροφῆς (προστιθεμένης καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐπαρκοῦς καὶ καθαροῦ ὕδατος), ἥτις ὅσον ὠφέλιμος ἀποβαίνει αὐτοῖς κατὰ τὸν χειμῶνα, τόσον ἐπιβλαβὴς προσγίνεται διδομένη ἀποκλειστικῶς κατὰ τὰς ὥρας τοῦ καύσωνος. Ἐπιτεινομένης δὲ τῆς δυσκοιλιότητος, ἐπέρχεται πυρετὸς ἐξασθενῶν καὶ μαραίνων τὸ σῶμα· καὶ ἂν μὲν προληφθῇ ἐγκαίρως αὕτη, τὸ πτηνὸν ἀναλαμβάνει ταχέως, εἰ δὲ τοὐναντίον, αἰφνίδιος θάνατος ἔσεται ἢ ἀναπόφευκτος συνέπεια αὐτῆς, τουτέστι τὸ πτηνὸν προσβάλλεται ἀπὸ θανατηφόρον ἀποπληξίαν.

Τὰ πρὸς θεραπείαν μέσα τῆς τοιαύτης νόσου εἰσὶ προληπτικὰ καὶ θεραπευτικά, ὧν τὰ μὲν συνίστανται 1ον εἰς ἀλλαγὴν τροφῆς, ἀντικαθιστάμενης τῆς ἐκ σπόρων δι' ὕδαροῦς ἐξ ἀλεύρου ἢ πιτύρων, ἰδίως τῆς σήκαλης· 2ον εἰς καθαρὸν καὶ εὐάερον ὀρνιθῶνα· 3ον εἰς καθαρὸν καὶ ἐπαρκὲς ὕδωρ, καὶ 4ον, ὃ καὶ ἀναπόφευκτον, εἰς καθημερινὴν σχεδὸν χορήγησιν σὺν τῇ τροφῇ ποσότητος τινὸς φύλλων *μαρουλίου*, κοπτομένων εἰς λεπτὰ τεμάχια· τὰ δὲ θεραπευτικά, λαμβανόμενα ἄνευ, ἐννοεῖται, τῆς παραλείψεως τῶν ἀνωτέρω, διὰ μόνον τὰ πάσχοντα πτηνά, περιορίζονται ἢ εἰς μικρὰν δόσιν ἡμίσεος δραμίου θεϊκῆς σόδας, διαλυομένης εἰς ποσότητα ἑνὸς κοχλιαρίου τῆς μανέστρας ὕδατος χλιαροῦ, ἅπαξ ἢ δὶς τὸ πολὺ τὴν πρωΐαν εἰς ἑκάστην ὄρνιθα διδομένης, ἢ εἰς ἔλαιον καθαρὸν ἑνὸς ἐπίσης κοχλιαρίου.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς μὴ προληφθείσας καὶ κατὰ συνέπειαν ἐξ ἀποπληξίας προσβληθείσας ὄρνιθας, οὐδὲν ἄλλο μέσον σωτηρίας ὑπάρχει ἢ ἡ ταχεῖα ἀφαίμαξις ἐπὶ μιᾶς τῶν πτερύγων ἐξεχούσης φλεβός. Τὸ μέσον τοῦτο δοκιμασθὲν μετὰ καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας ἐπὶ μιᾶς νήσσης τὸν ἔσχατον τρεχούσης κίνδυνον, ἐπεσφράγισε τὴν περὶ ἀποπληξίας διάγνωσίν μου.

Ἐν τούτοις δύναταί τις ν' ἀποφύγῃ τὴν χρῆσιν τῶν θεραπευτικῶν τούτων μέσων, ἐπιμελούμενος καὶ ἐπισπεύδων τὴν τῶν προληπτικῶν, τὴν τοῦ μαρουλίου ἰδίως, καθόσον αὐτὸ τοῦτο τὸ φυτὸν διδόμενον τρὶς ἢ τετράκις τὴν ἑβδομάδα, ἀρκεῖ οὐ μόνον τὴν ἐπικίνδυνον ταύτην ἀσθένειαν νὰ προλάβῃ, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἑτέρας παραπλησίου φύσεως νόσους νὰ προφυλάξῃ τὰ πτηνὰ ταῦτα.

Ὅλη ἡ ῥωμαϊκὴ φιλολογία, λέγει ὁ διάσημος καθηγητὴς Θάουλοβ, ἠδύνατο νὰ ἀφανισθῇ χωρὶς νὰ προκύψῃ ἐκ τούτου μηδεμία βλάβη εἰς τὸν πολιτισμόν, ἄνευ δὲ τῆς ἑλληνικῆς οὐδὲ πολιτισμὸς δύναται νὰ ὑπάρξῃ κατὰ τὴν ἀληθῆ τοῦ ὅρου ἔννοιαν.

Ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ, τοὺς πλειοτέρους σιδηροδρόμους ἐν Εὐρώπῃ ἔχει τὸ Βέλγιον.

ΑΘΗΝΗΣΙ —ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 4.